

การสร้างชุดฝึกอบรมพ่อแม่เพื่อ การพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพ

ฉันทนา ภาคบงกช

วันเพ็ญ พิศาลพงศ์

นพวรรณ โชติบัณฑิต

ทัศนาก็คดี

งามตา วณินทานนท์

รัชณี ลาขโรจน์

วิลาศลักษณ์ ชั่ววัลลี

อรพรรณ พุตระกูลด

รายงานการวิจัยฉบับที่ ๘๕

สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

พ.ศ. ๒๕๔๑

คณะผู้เขียน

นันทนา ภาคบงกช

ค.บ., ค.ม.(ประถมศึกษา M.S., Ed.S.(Early Childhood Education), Ed.D. (Elementary Education)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

วันเพ็ญ พิศาลพงศ์

อ.บ., ค.ม.(บริหารการศึกษา)

M.S. (Guidance and Educational Psychology)

รองศาสตราจารย์ประจำสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

วิลาศลักษณ์ ชั่ววัลลี

ค.บ.(เกียรตินิยม) ค.ม.(จิตวิทยาการศึกษา)

Ph.D. (Education Psychology)

นพวรรณ โชติบัณฑิต

B.A. (Sociology) Ph.D. (Sociology)

อาจารย์ประจำสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

งามตา วนินทานนท์

B.S. (Sociology) M.S. (Sociology)

อาจารย์ประจำสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

รัชนี ลาชาโรจน์

M.Ed. (Family Relations & Child Development)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาคหกรรมศาสตร์
คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร

อรพรรณ พุทธระกูล

อ.บ. M.S. และนักศึกษาคุณวุฒิปันจิต

มหาวิทยาลัยมิเนโซต้า

ทัศนาก ทอภักดี

กศ.บ. (ประถมศึกษา) กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ)

นักวิจัยประจำสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

การสร้างชุดฝึกอบรมพ่อแม่เพื่อ การพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพ

ฉันทนา ภาคบงกช

วันเพ็ญ พิศาลพงศ์

วิลาศลักษณ์ ชั่ววัลลี

นพวรรณ โชติบัณฑิต

งามตา วนินทานนท์

ทัศนาก ทอภักดี

รัชณี ลาขโรจน์

อรพรรณ พุทธระกูล

รายงานการวิจัยฉบับที่ 65

สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

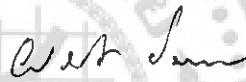
พ.ศ.2541

ทุนงบประมาณประจำปี 2538

ISBN 974-596-975-3

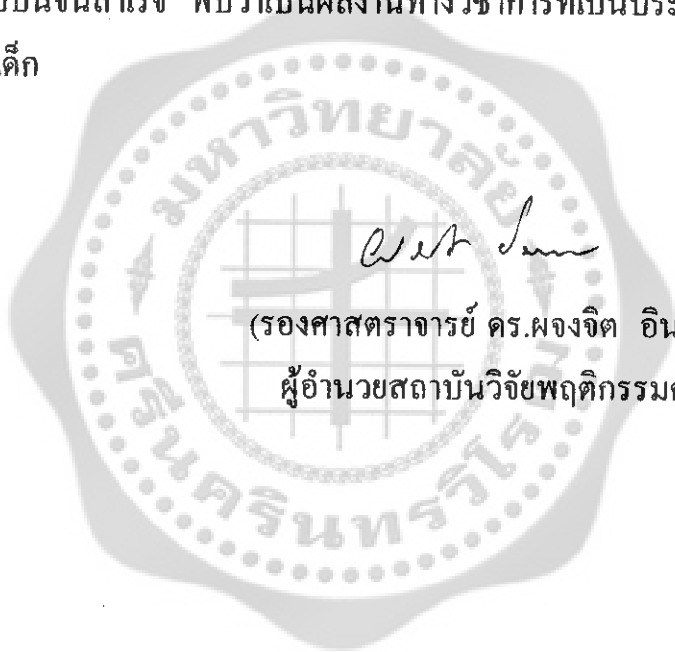
คำนำ

รายงานการวิจัยฉบับที่ 65 เรื่อง การสร้างชุดฝึกอบรมพ่อแม่เพื่อการพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพ นี้ได้รับทุนงบประมาณแผ่นดิน หมวดเงินอุดหนุน ในการดำเนินการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างและพัฒนาคู่มือของพ่อแม่ผู้ปกครองในการจัดกิจกรรมให้กับเด็กหรือทำกิจกรรมร่วมกับเด็กวัยขวบแรก เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการหลายด้านอย่างเหมาะสม สถาบันฯขอขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร.ฉันทนา ภาคบงกช และคณะที่ได้มีความตั้งใจและพยายามอย่างต่อเนื่องจนสร้างและพัฒนาคู่มือได้เสร็จ และเขียนรายงานการวิจัยฉบับนี้จนสำเร็จ พบว่าเป็นผลงานทางวิชาการที่เป็นประโยชน์โดยตรงต่อพัฒนาการของเด็ก

(รองศาสตราจารย์ ดร.พongจิต อินทสุวรรณ)

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์

บทคัดย่อรายงานการวิจัย

เรื่อง

การสร้างชุดฝึกอบรมพ่อแม่เพื่อการพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพ

โดย

ฉันทนา ภาคบงกช

วันเพ็ญ พิศาลพงศ์

นพวรรณ โชติบัณฑิต

ทัศนาก ทองภักดี

งามตา วรินทร์านนท์

รัชนี ลาขโรจน์

วิลาสลักษณ์ ชั่ววัลลี

อรพรรณ พุตระกูล

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อสร้างและพัฒนาคู่มือสำหรับให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง (Parent Education Handbook) ชื่อ “คู่มือการพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพ” กลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้ปกครองเด็กอายุแรกเกิดถึง 1 ขวบที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีความสามารถในการอ่านเป็นอย่างดี จำนวน 44 คน เครื่องมือที่ใช้คือคู่มือพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพ แบบสอบถามความคิดเห็นต่อการประชุมเชิงปฏิบัติการ คู่มือการบันทึกกิจกรรม และแบบประเมินการใช้คู่มือ วิธีดำเนินการทดลอง ขั้นแรกเชิญผู้ปกครองมาเข้าร่วมประชุมฟังการอภิปราย เพื่อแนะนำการใช้คู่มือก่อนนำคู่มือไปทดลองใช้กับลูกที่มีอายุตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ โดยใช้เวลาการทดลอง 3 เดือน หลังจากนั้นได้เชิญผู้ปกครองมาเข้าร่วมประชุมหลังการทดลองใช้คู่มืออีกครั้งหนึ่ง ในการประชุมครั้งหลังซึ่งเป็นการฟังอภิปราย ประชุมกลุ่มย่อยและสัมภาษณ์ผู้ปกครองแบบเจาะลึกโดยจำแนกตามกลุ่มอายุของเด็ก เพื่อนำมาเป็นแนวทางการปรับปรุงคู่มือทั้ง 4 เล่มโดยแบ่งกลุ่มตามช่วงอายุของเด็ก

ผลการวิจัย

1. ผู้ปกครองเริ่มต้นใช้คู่มือในการพัฒนาเด็กใกล้เคียงกับอายุที่กำหนด แต่มีบางรายล่าช้ากว่าที่กำหนด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอายุของเด็กเมื่อเริ่มต้นเข้าโครงการและร้อยละ 50 เป็นผู้ปกครองลูกคนแรก

2. ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีความเห็นว่าคู่มือมีประโยชน์ต่อการพัฒนาการด้านต่าง ๆ ดังนี้

2.1 ด้านร่างกาย ผู้ปกครองเด็กวัย 4-6 เดือน 7-9 เดือนและ 10-12 เดือนมีความเห็นว่าคู่มือมีประโยชน์ต่อการส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกายในระดับค่อนข้างมาก ยกเว้นผู้ปกครองเด็กแรกเกิด - 3 เดือน ส่วนมากมีความเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

2.2 ด้านสติปัญญา ผู้ปกครองเด็กทุกกลุ่มอายุ มีความเห็นว่าคู่มือช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญาอยู่ในระดับมาก

2.3 ด้านเข้าใจภาษา ผู้ปกครองกลุ่มอายุแรกเกิด - 3 เดือน มีความเห็นว่าเด็กได้รับการส่งเสริมด้านความเข้าใจภาษาในระดับมากและค่อนข้างมาก

2.4 ด้านการพูด ผู้ปกครองของเด็กทั้ง 4 กลุ่มอายุมีความเห็นว่าคู่มือช่วยส่งเสริมด้านการพูดอยู่ในระดับมากและค่อนข้างมาก

2.5 ด้านปฏิสัมพันธ์ ผู้ปกครองของเด็กทั้ง 4 กลุ่มอายุ มีความเห็นว่าคู่มือส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ผู้ปกครองและเด็กอยู่ในระดับมากและค่อนข้างมาก นอกจากผู้ปกครองเด็กอายุ 10 - 12 เดือน ที่มีความเห็นอยู่ในระดับปานกลางด้วย

2.6 ด้านอารมณ์ ผู้ปกครองแต่ละกลุ่มอายุ มีความเห็นว่าคู่มือมีผลต่อการส่งเสริมด้านอารมณ์ของเด็กแตกต่างกัน ผู้ปกครองกลุ่มเด็กอายุ 0 - 3 เดือน มีความเห็นอยู่ในระดับปานกลางมากที่สุด ส่วนผู้ปกครองเด็กในกลุ่มอายุ 4 - 6 เดือนมีความเห็นอยู่ในระดับปานกลางและค่อนข้างน้อยจำนวนเท่ากัน ผู้ปกครองเด็กกลุ่มอายุ 7 - 9 เดือนมีความเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด และผู้ปกครองเด็กกลุ่มอายุ 10 - 12 เดือน มีความเห็นอยู่ในระดับค่อนข้างมากและมากที่สุด

3. ความสนใจในการทำกิจกรรม ผู้ปกครองรายงานว่าไม่มีเด็กกลุ่มใดสามารถทำกิจกรรมได้ทั้งหมดในครั้งแรก แต่มักทำได้บางส่วนในครั้งแรก ยกเว้นเด็กกลุ่มอายุ 7 - 9 เดือน ทำซ้ำ 1 - 2 ครั้งหรือมากกว่า และพบว่าเด็กอายุ 7 - 9 เดือนสนใจกิจกรรมในคู่มือในระดับค่อนข้างมากถึงร้อยละ 100 นอกจากนั้นมีความเห็นว่าเด็กสนใจกิจกรรมในระดับปานกลางถึงค่อนข้างมาก

โดยสรุป ผู้ปกครองส่วนใหญ่เห็นประโยชน์ของคู่มือในการส่งเสริมพัฒนาการ
ด้านต่าง ๆ อยู่ในระดับค่อนข้างมากถึงระดับมาก และเด็กให้ความสนใจในกิจกรรมที่
ผู้ปกครองทำร่วมกันกับเด็กค่อนข้างมาก

จากกระบวนการศึกษาเพื่อการพัฒนาคู่มือเด็กอย่างมีคุณภาพ ซึ่งประกอบ
ด้วยการประมวล บันทึกการทดลองใช้คู่มือของพ่อแม่ผู้ปกครอง ประกอบกับข้อมูล
จากการประชุมกลุ่มย่อย ช่วยให้ได้แนวทางในการแก้ไขปรับปรุงคู่มือแต่ละตอน ให้มี
ความเหมาะสม คู่มือจึงได้รับการปรับปรุงให้มีสาระที่ชัดเจนและกระชับมากขึ้น มี
ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมที่ชัดเจน มีภาพประกอบที่ชัดเจนขึ้น จึงเหมาะสมและ
สามารถนำไปใช้เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในวงกว้างต่อไป

Research Abstract

The Construction of Parental Training Packages for Quality Child Development

by

Chantana Parkbongkoch Wanpen Phisalaphong

Nopawan Jotiban Tasana Thongpukdee

Ngamta Vanindananda Rachani Lacharoj

Wiladlak Chuawanlee Orapan Foo-trakoon

This study aimed to construct and develop a handbook for quality child development consisting of four parental training packages. The packages vary according to the children's ages from newborn to one year old. Forty - four literate parents of such children were our sample. The instruments used in this study were the handbook, a questionnaire about the workshop conducted for these parents, a manual for children's activity recording, and a handbook evaluation questionnaire.

At the workshop, parents were invited to attend a discussion about the handbook so that the parents would be able to use the package with their children for a period of three months. After the three month period, they were once again invited to attend another meeting, starting with a keynote lecture. After the lecture, the parents were divided into four small groups according to the children's ages. Small group discussions with the researchers and in - depth interviews were conducted as part of the effort to improve the four packages.

It was found that fifty percent of the children in the sample were first - borns. The parents used the packages at approximately the same age as stated in each package.

Most parents found the packages beneficial to their children's development in various areas. About physical development, the parents of children in the age group of 4 - 6 months, 7 - 9 months, and 10 - 12 months thought the benefits were quite high, but the newborn - 3 month group about middle level. As for intelligence, all age groups agreed that the packages were very beneficial. In understanding and speaking, the parents thought they were very helpful and quite helpful. All groups thought so too about interaction between parents and children except the 10 - 12 month group who rated it about middle level. In the area of emotional development, they were widely different. The newborn - 3 month group's opinions were about middle level while the 4 - 6 month group's were equally divided between middle level and quite little. The 7 - 9 month group rated it as most beneficial while the 10 - 12 month group rated it as most and quite beneficial.

As for children's activities, none of the children could do all the activities during the first time. They could do only part of it. The 7 - 9 month group did the activities once or twice or more. A hundred percent of this group were quite interested in the activities. The other groups were rated between interested and quite interested.

In sum, most parents rated the handbook as quite beneficial and very beneficial and the children were quite interested in the activities.

Data gathered from parental records and group discussions were helpful in developing the handbook into its present form. It is more precise with its clear and easy to follow instructions, activities and illustrations. It is hoped that the handbook will be widely used and thus serve the purpose of contributing at least in part to quality child development.

สารบัญ

คำนำ

บทคัดย่อรายงานการวิจัย

Research Abstract

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญ	1
วัตถุประสงค์ในการวิจัย	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
ข้อตกลงเบื้องต้น	3
ขอบเขตของการวิจัย	3
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5
พัฒนาการ	5
ความหมายของพัฒนาการ	5
ความสำคัญของพัฒนาการ	6
ทฤษฎีพัฒนาการ	7
พัฒนาการด้านร่างกาย	7
พัฒนาการด้านอารมณ์และสังคม	9
พัฒนาการด้านการรู้คิด	11
การถ่ายทอดทางสังคม	13
ความหมาย	13
ความสำคัญ	14
ทฤษฎีการถ่ายทอดทางสังคม	15
ครอบครัวและการให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง	16

ครอบครัว	16
การให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง	17
ชุดให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง	18
แนวการส่งเสริมพัฒนาการ	19
3 วิธีดำเนินการ	21
กลุ่มตัวอย่าง	21
เครื่องมือที่ใช้	21
เครื่องมือให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง	21
เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล	24
การดำเนินการทดลอง	23
การปรับปรุงคู่มือ	25
4 รายงานสรุปและอภิปรายผล	27
ข้อมูลที่ได้รับจากกระบวนการพัฒนาคู่มือ	27
ข้อเสนอแนะจากคู่มือการบันทึกกิจกรรมและแบบบันทึก กิจกรรมเพื่อการปรับปรุงคู่มือ	34
ข้อมูลจากการประชุมกลุ่มย่อย	35
อภิปรายและข้อเสนอแนะ	35
บรรณานุกรม	39
ภาคผนวก	45
ภาคผนวก ก. คู่มือพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพ (ติดต่อขอดูได้ที่ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มศว ประสานมิตร	47

บทที่	หน้า
ภาคผนวก ข. รายชื่อคณะกรรมการวิจัยฯ และรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ	49
ภาคผนวก ค. แบบสอบถามแสดงความคิดเห็นต่อการอภิปรายทาง วิชาการ	53
ภาคผนวก ง. คู่มือการบันทึกกิจกรรมและแบบแสดงความคิดเห็นต่อ กิจกรรมแต่ละสัปดาห์	57
ภาคผนวก จ. แบบประเมินการใช้คู่มือพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพ	61
ภาคผนวก ฉ. ใบรับสมัคร	67
ภาคผนวก ช. ตารางการประชุม	71

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1 ตารางจากการแสดงความคิดเห็นทั่วไป	27
2 ตารางแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ที่เด็กได้รับการ ส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย ด้านสติปัญญา ด้านความเข้าใจ ภาษาและด้านการพูด	28
3 ตารางแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์จากการส่งเสริมพัฒนาการ ด้านปฏิสัมพันธ์และอารมณ์	30
4 ตารางแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความมากน้อยและความสนใจใน การทำกิจกรรมของเด็ก	32

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วทั้งทางด้านเศรษฐกิจสังคม เทคโนโลยีและข่าวสารข้อมูลมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชากรอย่างมาก การต่อสู้แข่งขันทำให้คนเรามีชีวิตที่เร่งรีบและมีเวลาสำหรับตนเองและครอบครัวน้อยลง ซึ่งมีผลต่อสัมพันธภาพ ในครอบครัวและส่งผลกระทบต่อเด็กเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในเด็กปฐมวัย เพราะคุณภาพของประสบการณ์ที่เด็กได้รับในช่วงนี้จะมีอิทธิพลต่อชีวิตของเด็กในวัยต่อมา

ครอบครัวคือสถาบันแรกของสังคมที่เป็นจุดเริ่มต้นของทุกสิ่งทุกอย่าง สุขภาพ ความรักความอบอุ่น จริยธรรมรวมทั้งพัฒนาการทางด้านร่างกาย สังคม และสติปัญญาอันเป็นองค์รวม (Holistic) เกิดขึ้นในครอบครัวซึ่งเป็นสถาบันพื้นฐานของสังคมเด็กเริ่มต้นเรียนรู้เกี่ยวกับตนเองและโลกภายนอกจากครอบครัว ครอบครัวจึงเป็นสถาบันทางสังคมที่มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการพัฒนาเด็กให้เติบโตรอบด้านอย่างมีคุณภาพ

การพัฒนาเด็กรอบด้าน หมายถึงการพัฒนาเด็กทั้งด้านร่างกาย สังคม อารมณ์ จิตใจ และสติปัญญา ช่วงขวบแรกของชีวิต เด็กพัฒนาด้านร่างกายอย่างรวดเร็ว มีพัฒนาการด้านการเคลื่อนไหวและภาษารวดเร็วมากและเริ่มพัฒนาพฤติกรรมทางอารมณ์และสังคม เพราะพัฒนาการแต่ละด้านมีความสัมพันธ์กันและส่งผลซึ่งกันและกัน

สถาบันครอบครัวมีบทบาทมากที่สุดต่อการพัฒนาเด็กปฐมวัย ได้มีการศึกษาวิจัยทางด้านจิตวิทยาสิ่งแวดล้อมพบว่าสภาพแวดล้อมทางกายภาพ-สังคมช่วยให้เด็กเรียนรู้ที่จะเข้าใจสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังช่วยกล่อมเกลาพฤติกรรมของเด็กอีกด้วย (Spencer, 1995) และมีผลการวิจัยจำนวนมากที่ยืนยันว่า บุคลิกลักษณะและพฤติกรรมของบุคคล ในครอบครัวมีผลต่อพัฒนาการของเด็ก เช่น งานวิจัยที่ทำในประเทศต่างๆ 15 ประเทศ พบว่าระดับการศึกษาของแม่เป็นกุญแจสำคัญที่กำหนดสุขภาพของเด็ก (จรรยา สุวรรณทัต และคณะ, 2534 : 57) นอกจากนี้ นิตยา วัจนะภูมิ (2525) พบว่าครอบครัวที่พ่อแม่มีระดับ

การศึกษาสูงมีผลต่อระดับโภชนาการของเด็ก ความรู้ทางโภชนาการของแม่มีความสำคัญต่อระดับของโภชนาการในเด็ก นอกจากนี้ การประมวลผลการวิจัยในประเทศไทยเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กไทย (จรรยา สุวรรณทัต และคณะ, 2526) พบผลสรุปว่า ลักษณะของครอบครัว เช่น ระดับเศรษฐกิจ ระดับการศึกษาเป็นตัวแปรที่สำคัญของการพัฒนาบุคคล โดยเฉพาะเมื่อนำมาศึกษาร่วมกับตัวแปรด้านการอบรมเลี้ยงดูและความเชื่อของพ่อแม่ และความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูกในครอบครัวหนึ่ง ๆ จะส่งผลต่อพัฒนาการของเด็กด้วยเช่นกัน ดังที่นักจิตวิทยาเด็กค้นพบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรักและใช้เหตุผลมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสามารถในการพึ่งตนเองและการควบคุมตนเองของเด็กวัย 2-6 ปี (Faw and Belkin, 1989 : 346) ในขณะที่การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขันมีผลตรงกันข้าม ผลจากการสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กในประเทศไทย พ.ศ. 2525-2530 พบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบรัก มีเหตุผล ลงโทษทางจิตมากกว่าทางกายมีความสัมพันธ์ทางบวกกับลักษณะทางสังคมและบุคลิกภาพของเด็กอย่างชัดเจน (คุชฎี โยเหลา, 2535)

ที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าพ่อแม่เป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการอบรมเลี้ยงดูเด็กให้เจริญและพัฒนามีคุณภาพรอบด้าน คือมีสุขภาพแข็งแรง มีความสามารถทางสติปัญญาและภาษา มีจิตใจที่ดีงาม มีทัศนคติและค่านิยมที่ถูกต้อง สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข

การพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพควรอาศัยองค์ความรู้ที่เป็นผลจากงานวิจัยต่างๆ เป็นแนวทางในการพัฒนาเด็ก เนื่องจากพ่อแม่ได้ผ่านวัยเด็กมานานมากจนยากที่จะเข้าใจในตัวเด็กและธรรมชาติของเด็ก และเด็กเองก็ยากที่จะเข้าใจผู้ใหญ่เช่นกัน "คู่มือพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพ" ที่ทางสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์พัฒนาขึ้นนี้ จะช่วยเป็นสะพานให้ผู้ใหญ่มีความเข้าใจในธรรมชาติของเด็ก และมีความเข้าใจบทบาทของตนในการอบรมเลี้ยงดูเด็กดีขึ้น อีกทั้งยังเป็นการช่วยกล่อมเกลாதางสังคมแก่เด็ก โดยการสร้างประสบการณ์หรือสถานการณ์ทางสังคมและบุคลิกภาพแก่เด็กในวัยขวบแรกของชีวิต ซึ่งจะเป็พื้นฐานที่มั่นคงของการพัฒนาชีวิตในวัยต่อมา

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

เพื่อสร้างและพัฒนาคู่มือสำหรับให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง (Parent Education Handbook) ชื่อ "คู่มือการพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพ"

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ได้ชุดเผยแพร่ความรู้ "คู่มือการพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพ" สำหรับพ่อแม่ผู้ปกครอง รวมทั้งบุคลากรของรัฐและเอกชนที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กวัยแรกเกิดถึง 1 ขวบ ซึ่งจะนำคู่มือนี้ไปใช้เพื่อพัฒนาเด็กทั้งด้านร่างกาย สังคม อารมณ์ จิตใจและสติปัญญา อย่างเต็มที่

ข้อตกลงเบื้องต้น

ชุดเผยแพร่ความรู้แก่ผู้ปกครอง "คู่มือการพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพ" เหมาะสม สำหรับพ่อแม่ผู้ปกครองที่มีความสามารถในการอ่านหนังสือได้และจัดแบ่งเวลาเพื่อการทำ กิจกรรมร่วมกับเด็ก

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากร ผู้ปกครองของเด็กที่มีอายุในช่วงแรกเกิดถึง 1 ขวบ ของครอบครัวที่อยู่ใน เขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีความสามารถในการอ่านเป็นอย่างดี

กลุ่มตัวอย่าง ผู้ปกครองของเด็กจำนวน 24 คน ในกลุ่มประชากรที่แสดงความจำนง เข้าร่วมในโครงการสร้างคู่มือการพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพ โดยจำแนกเป็น 4 กลุ่มดังนี้

กลุ่มอายุแรกเกิด - 3 เดือน	16 คน
กลุ่มอายุ 4 - 6 เดือน	9 คน
กลุ่มอายุ 7 - 9 เดือน	7 คน
กลุ่มอายุ 10 - 12 เดือน	12 คน

คำนิยาม

1. เด็ก หมายถึง ทารกวัยแรกเกิดถึง 1 ขวบ
 2. การพัฒนาเด็กรอบด้าน หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูเด็กโดยส่งเสริมพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย สังคม อารมณ์ จิตใจและสติปัญญาแก่เด็กอย่างทัดเทียมกัน
 3. การพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพ หมายถึง การส่งเสริมพัฒนาการของเด็กโดยใช้ทฤษฎีพัฒนาการและสังคมวิทยา เพื่อให้เด็กได้รับการพัฒนาทุกด้านอย่างเหมาะสมกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม
 4. ผู้ปกครอง หมายถึง พ่อแม่หรือผู้ที่รับผิดชอบในการอบรมเลี้ยงดูเด็กโดยตรง
 5. คู่มือการพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพ หมายถึง หนังสือที่มีภาพประกอบสำหรับพ่อแม่ ผู้ปกครองในการปฏิบัติต่อเด็กเพื่อส่งเสริมการพัฒนาเด็กรอบด้าน โดยแบ่งออกเป็น 4 เล่ม ดังนี้
 - เล่มที่ 1 สำหรับเด็กอายุแรกเกิดถึง 3 เดือน
 - เล่มที่ 2 สำหรับเด็กอายุ 4 - 6 เดือน
 - เล่มที่ 3 สำหรับเด็กอายุ 7 - 9 เดือน
 - เล่มที่ 4 สำหรับเด็กอายุ 10 - 12 เดือน
- คู่มือแต่ละเล่มประกอบด้วยแนวปฏิบัติต่อเด็กเป็นรายสัปดาห์ๆ ละ 2 หน้า โดยระบุเป้าหมาย กิจกรรม และสาระความรู้ สำหรับพ่อแม่ผู้ปกครองในการปฏิบัติต่อเด็กโดยเรียงลำดับจากง่ายไปหายากจำนวน 52 กิจกรรม

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. พัฒนาการ

1.1 ความหมายของพัฒนาการ

1.2 ความสำคัญของพัฒนาการ

1.3 ทฤษฎีพัฒนาการ

1.3.1 พัฒนาการด้านร่างกาย

1.3.2 พัฒนาการด้านสังคม

1.3.3 พัฒนาการด้านรู้คิด

2. การถ่ายทอดทางสังคม

2.1 ความหมาย

2.2 ความสำคัญ

2.3 ทฤษฎีการถ่ายทอดทางสังคม

2.4 กรอบครัวและการให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง

3. แนวการส่งเสริมพัฒนาการ

1. พัฒนาการ

1.1 ความหมายของพัฒนาการ

พัฒนาการหมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมของระบบต่างๆ และตัวบุคคล ซึ่งทำให้เพิ่มความสามารถของระบบหรือบุคคลในการทำหน้าที่ต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถทำสิ่งที่ยากซับซ้อนยิ่งขึ้นได้ ตลอดจนมีการเพิ่มทักษะใหม่และความสามารถในการปรับตัวในภาวะใหม่ของบุคคลนั้น (นิศยา คชภักดี 2530) สวามินาธาน (Swaminathan, 1989: 7) ได้อธิบายถึงพัฒนาการไว้ว่า พัฒนาการของมนุษย์ เริ่มต้นจากทักษะที่ง่ายและค่อย ๆ เสริมสร้างและสัมพันธ์กัน ซึ่งนำไปสู่ความสามารถที่ซับซ้อนมากขึ้น

เด็กทุกคนเติบโตและพัฒนาตามแบบแผนของพัฒนาการของมนุษย์ ซึ่งประกอบด้วย พัฒนาการด้านร่างกาย สังคม อารมณ์ จิตใจ สติปัญญาและความสร้างสรรค์ พัฒนาการแต่ละด้านมีผลทางตรงหรือทางอ้อมต่อพัฒนาการด้านอื่นๆ เด็กอาจมีพัฒนาการบางด้านรวดเร็วแต่บางด้านล่าช้า และอัตราพัฒนาการแต่ละด้านก็แตกต่างกัน เด็กแต่ละคนจึงมีพัฒนาการแตกต่างกันไปด้วย ดังนั้น จึงไม่เป็นธรรมชาติที่จะนำความสามารถของเด็กไปเปรียบเทียบกัน สิ่งที่เด็กแต่ละคนต้องการ คือ ความรัก ความปลอดภัยและการเลี้ยงดูอย่างดี เด็กต้องการจะได้รับประสบการณ์และได้แสดงออกซึ่งความรู้สึกรัก ภาษาและความนึกคิด

เมื่อแรกเกิดเด็กไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้เลย เมื่อเทียบกับสัตว์โลกทั้งหลายเด็กแรกเกิดนับว่าช่วยเหลือตนเองได้น้อยที่สุด ทารกไม่สามารถทำอะไรได้เลย หากแม่ไม่ช่วยอุ้มให้กินนมก็ไม่สามารถกินนมได้แม้ว่าเด็กพร้อมที่จะดูดได้แล้ว และเมื่อเปรียบกับช่วงชีวิตของสัตว์โลกทั้งหลาย ทารกต้องอาศัยเวลาก่อนที่จะบรรลุภาวะของการพึ่งพาตนเองนานกว่าสัตว์โลกทั้งหมด เพียงสองสามสัปดาห์หรือหนึ่งเดือน ลูกสุนัข ลูกแมวหรือลูกวัวสามารถแสดงพฤติกรรมของพ่อแม่ได้ แต่เด็กต้องอาศัยเวลาถึง 1 ใน 5 ของช่วงชีวิตในการบรรลุภาวะดังกล่าว อย่างไรก็ตามเด็กสามารถเรียนรู้ได้รวดเร็ว ชับช้อนและก้ำว้นามากที่สุดในบรรดาสัตว์โลกทั้งหลาย การมีสิ่งที่ต้องเรียนรู้มากกว่า ทำให้มนุษย์ใช้เวลาในการเรียนรู้ยาวนานมากที่สุดและเรียนรู้ได้มากที่สุด (Swaminathan, 1989: 7)

ช่วงปฐมวัยมีความสำคัญที่สุดในพัฒนาการของมนุษย์ มีผลการวิจัยและหลักฐานต่างๆ ที่ยืนยันให้เห็นว่าคุณภาพของประสบการณ์ที่เด็กได้รับในวัยเริ่มแรกมีผลต่อสุขภาพและพัฒนาการด้านร่างกาย ความสามารถในการเรียนรู้ และบุคลิกภาพของคนเราในวัยต่อมา

1.2 ความสำคัญของพัฒนาการ

พัฒนาการช่วยให้เราเข้าใจถึงการเจริญเติบโตและธรรมชาติ ของเด็กวัยต่างๆอย่างลุ่มลึก ช่วยให้เข้าใจเด็กอย่างลึกซึ้งและสามารถปฏิบัติต่อเด็กได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม เช่น เข้าใจว่าเด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกัน เด็กมีสิ่งที่เป็นพื้นฐานที่คล้ายคลึงกัน เด็กทุกคนเติบโตและพัฒนาตามแบบแผนของพัฒนาการเช่นเดียวกัน แบบแผนของพัฒนาการของมนุษย์เป็นกระบวนการต่อเนื่อง มีขั้นตอนและมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน พัฒนาการ

ของมนุษย์เริ่มต้นจากทักษะที่ง่ายและค่อยๆ เสริมสร้างและสัมพันธ์กัน ซึ่งจะนำไปสู่ความสามารถที่ซับซ้อนมากขึ้น เด็กแต่ละคนพัฒนาด้านร่างกาย สังคม อารมณ์ จิตใจ สติปัญญาและความสร้างสรรค์ พัฒนาการด้านหนึ่งสามารถมีผลทางตรงหรือทางอ้อมต่อพัฒนาการด้านอื่นๆ ผู้ใหญ่ที่มีความเข้าใจจะมองพัฒนาการในแง่ของการสังเกตความเจริญเติบโตเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ หากพบว่ามีความล่าช้าผิดปกติควรปรึกษาแพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญโดยเร็วเพื่อช่วยเหลือได้ทันทั่วทั้ง มิใช่เพื่อนำเด็กไปเปรียบเทียบกับเด็กอื่นหรือวิพากษ์วิจารณ์กัน อนึ่ง พัฒนาการช่วยให้ทราบว่าเด็กแต่ละคนต้องการความรัก ความปลอดภัยและการเลี้ยงดูอย่างดี เด็กต้องการที่จะได้รับประสบการณ์และแสดงออกซึ่งความรู้สึก ภาษาและความนึกคิด เด็กอาจมีพัฒนาการบางด้านรวดเร็วแต่ล่าช้าในบางด้าน ซึ่งคนส่วนมากมักจะลืมนึกว่าเด็กต้องพัฒนาทุกด้านร่วมกัน จึงมักให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านสติปัญญาเพียงด้านเดียว โดยแท้จริงพัฒนาการด้านสังคม อารมณ์จิตใจและด้านร่างกายมีความสำคัญทัดเทียมกัน หากด้านใดด้านหนึ่งถูกละเลยจะทำให้การพัฒนาด้านอื่นเป็นไปอย่างเต็มที่ไม่ได้

นอกจากนี้ พัฒนาการของเด็กอาจไม่ได้ดำเนินไปโดยราบรื่นและต่อเนื่องตลอดเวลา อาจมีช่วงของความมั่นคงในช่วงระยะหนึ่ง ก่อนที่จะมีความเปลี่ยนแปลงเจริญเติบโตในแนวใหม่ และต้องปรับตัวเข้าสู่ขั้นใหม่ที่สูงขึ้น ความสำเร็จแต่ละขั้นนี้จะนำไปสู่ขั้นพัฒนาการที่สูงขึ้น เด็กทั้งหลายที่มีความปกติจะมีการพัฒนาและเติบโตในทิศทางเดียวกัน เหล่านี้ คือความสำคัญของพัฒนาการที่พ่อแม่ผู้ปกครองควรทำความเข้าใจให้ถ่องแท้ และได้สอดแทรกแนวคิดต่างๆ เหล่านี้ไว้ในคู่มือการพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพ

1.3 ทฤษฎีพัฒนาการ

1.3.1 พัฒนาการด้านร่างกาย พัฒนาการด้านร่างกายเกี่ยวข้องกับเปลี่ยนแปลงภายในร่างกายด้านน้ำหนักและส่วนสูง การเจริญเติบโตของสมอง หัวใจ และโครงสร้างของอวัยวะ เช่น กระดูก กล้ามเนื้อและประสาทรับรู้ เด็กในวัยแรกเริ่มจะมีการเพิ่มด้านขนาดอย่างเด่นชัด เป็นการเพิ่มของเซลล์และเนื้อเยื่อ ซึ่งมีผลต่อทักษะกลไกของเด็ก (Zanden, 1993 : 6) พัฒนาการด้านร่างกายของเด็กเป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาพัฒนาการ

มนุษย์ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 20 โดย จี. แสตนลีย์ ฮอลล์ (G. Stanley Hall) (1846-1924) ต่อมา อาโนลด์ กีเซลล์ (Arnold Gesell) (1880-1961) เป็นผู้เริ่มต้นการศึกษาเด็กโดยการศึกษาวงจรชีวิตเด็ก ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีวิวัฒนาการ มีการสะสมชีวประวัติของเด็ก สำรวจความคิดและใช้แบบวัด เพื่อสร้างเกณฑ์ในการวัดพัฒนาการด้านต่าง ๆ ขึ้น ทฤษฎีพัฒนาการเริ่มต้นมาจากทฤษฎีของดาร์วิน (Darwin) และนักชีววิทยาชื่อวิลเลียม เพร์ย์ (William Preyer) (Berk, 1994 : 10 citing Gesell, 1933)

ต่อมาพบว่า การเคลื่อนไหวร่างกายในช่วงแรกของชีวิตมีความเกี่ยวข้องกับปฏิกิริยาสะท้อนกลับ (reflect) ต่างๆ เช่น การคว้า หยิบ จับ ซึ่งเกิดจากการ "ฝึกฝนปฏิกิริยาสะท้อนกลับ" (reflect exercise) จะค่อยๆ มีความราบรื่นมากขึ้น (Kail and Wicks-Nelson, 1993 : 182)

พัฒนาการยังครอบคลุมถึงวุฒิภาวะ (maturation) ที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมการกระทำให้เป็นอัตโนมัติ ซึ่งขึ้นกับการเปลี่ยนแปลงทางชีวภาพในการควบคุมแขนและขา วุฒิภาวะนี้ขึ้นอยู่กับพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม เด็กมีแบบแผน (pattern) ของพัฒนาการที่เป็นไปตามลำดับขั้น การเจริญเติบโตจากภายนอกที่สามารถสังเกตได้นี้ นำไปสู่การศึกษาและสร้างแบบวัดพัฒนาการ ด้วยการกำหนดพฤติกรรมพัฒนาการด้านร่างกายตามลำดับ เช่น นั่ง คลาน ยืน และจำแนกเป็นกล้ามเนื้อใหญ่ (gross motor) และการ หยิบ จับ ซึ่งเป็นกล้ามเนื้อย่อย (fine motor) ดังเช่น แบบสังเกตพัฒนาการ สำหรับเด็กแรกเกิด - 6 ปี (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กรมพัฒนาชุมชน และองค์การยูนิเซฟ, 2531)

การเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการด้านร่างกายช่วยให้พ่อแม่ผู้ปกครองมีความเข้าใจในความสามารถของเด็กด้านการเคลื่อนไหวและการทรงตัว ทำให้มีความมั่นใจในการดูแลช่วยเหลือและส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกายอย่างเหมาะสม

1.3.2 พัฒนาการด้านอารมณ์และสังคม

พัฒนาการด้านอารมณ์และสังคม หรือบุคลิกภาพ เกี่ยวข้องกับความเปลี่ยนแปลงทางบุคลิกภาพ อารมณ์และความสัมพันธ์กับผู้อื่น พัฒนาการด้านจิตใจและสังคมมีความเกี่ยวพันกับพัฒนาการด้านร่างกายและการรู้คิดอย่างกลมกลืนในทุกขั้นพัฒนาการ ปัจจุบันเราให้ความสำคัญในพัฒนาการด้านหนึ่ง ๆ ว่ามีผลต่อพัฒนาการด้านอื่น ๆ มากเพียงใด (Zanden, 1993: 6; citing Learner, 1983)

ทฤษฎีพัฒนาการที่เกี่ยวข้องกับด้านอารมณ์สังคมหรือบุคลิกภาพซึ่งมีความสำคัญต่อเด็กวัยขวบแรกของชีวิตคือ ทฤษฎีของ อีริก อีริกสัน (Erick Erikson) เป็นทฤษฎีจิตวิเคราะห์ซึ่งยอมรับแนวคิดของฟรอยด์ (Freud) เพียงเรื่องของการให้เด็กได้รับอาหารด้วยความพึงพอใจในขวบแรก ว่ามีความสำคัญต่อพัฒนาการขั้น ไว้วางใจในผู้อื่น (trust vs. mistrust) การที่เด็กได้รับอาหารพร้อมกับการสัมผัสด้วยความรักและอบอุ่นใจมีความสำคัญต่อเด็กมาก แต่พ่อแม่ส่วนมากไม่ได้ให้ความรักความอบอุ่นแก่เด็กอย่างเพียงพอ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความรู้สึก ความสุข สถานการณ์ขณะนั้น และวัฒนธรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็ก หากเด็กพัฒนาความไว้วางใจได้ดี เด็กจะมองโลกแง่ดี มีความพึงพอใจและมีความเชื่อมั่นในตนเอง ในทางตรงกันข้าม หากเด็กขาดความไว้วางใจในผู้อื่น ไม่ได้ได้รับความรัก การดูแลเอาใจใส่ด้วยความเมตตา ขาดความความเห็นอกเห็นใจจากผู้อื่น เด็กจะเติบโตขึ้นด้วยความหวาดระแวง จึงปกป้องตนเองด้วยการถอยหนีจากผู้คนและสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัว (Berk, 1994 : 242-243)

เด็กพัฒนาความเชื่อมั่นในโลกรอบตัวเองและผู้อื่นที่แวดล้อมตน เด็กสามารถคาดคะเนว่าจะเกิดอะไรขึ้นและจะทำให้เกิดอะไรขึ้นได้ เช่น ถ้าทิ้งของลงบนพื้นจะทำให้เกิดเสียงขึ้น หากเอื้อมถึงก็จะหยิบของเข้าปากได้ และสังเกตว่าเมื่อใดก็ตามที่พบพ่อมักจะได้รับประทานอาหาร เมื่อร้องไห้หาแม่แม่อีกจะมา เมื่อเป็นเช่นนี้เด็กจะคิดว่าโลกเป็นสถานที่ที่มีลำดับและมีแบบแผนที่ตนสามารถเข้าใจได้ เด็กวัยนี้เรียนรู้ว่าตนสามารถเปลี่ยนแบบแผนหรือให้ผู้อื่นทำตามได้ จากการคาดคะเนสิ่งที่เกิดขึ้นและความสามารถในการควบคุมสิ่งต่างๆและผู้อื่นจะทำให้เด็กพัฒนาความเชื่อมั่นและความไว้วางใจในผู้อื่น ในทางตรง

กันข้าม ถ้าแม่ไม่ให้การตอบสนองความต้องการอย่างเพียงพอ ทำให้เด็กเกิดความไม่ไว้วางใจในผู้ใหญ่และผู้อื่น หรือมีความไม่มั่นใจเพิ่มขึ้น จะนำไปสู่การพัฒนานุคลิกภาพทางลบขึ้นในเด็ก

มากาเร็ท มาห์เลอร์ ((Magaret Mahler) ได้ทำการศึกษาต่อเนื่องจากทฤษฎีของอีริกสัน โดยศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับเด็กวัยขวบแรก ซึ่งจะมีผลต่อความตระหนักในตนเองของเด็กในขวบที่สองของชีวิต (Berk, 1994 : 244; citing Mahler, Pine, and Bergman, 1975) โดยมีความเชื่อว่า ความตระหนักในตนเองเกิดขึ้นแตกต่างกันและมีความเป็นเอกลักษณ์ ซึ่งมี 2 ระยะ เด็กอายุสองเดือนแรกของชีวิตจะไม่สนใจสิ่งต่างๆ รอบตัว ใช้เวลาในการกินและนอนเป็นส่วนใหญ่ หลังจากนั้นเด็กจะเข้าสู่ระยะที่เรียกว่า "ชีวิตสมมูล" (Symbiosis) หมายถึง การประสาน 2 คนเป็นหนึ่ง อันเกิดจากสัมพันธภาพที่ใกล้ชิดสนิทสนมและกลมกลืนระหว่างแม่และเด็ก ระยะนี้เด็กมีความตื่นตัวและสนใจในโลกรอบตัว โดยเฉพาะผู้เป็นที่พึ่งของชีวิต คือ "แม่" เด็กจะไม่รู้สึกว่สิ่งต่างๆ อยู่ภายนอกตน ดังที่ผู้ใหญ่รู้สึกกัน ความเป็นหนึ่งซึ่งจะพัฒนาความเป็นตนเองนี้ เกิดจากการได้รับความเอาใจใส่ดูแลอย่างดีจากพ่อแม่ โดยให้ความสนใจในสิ่งต่างๆ ที่แสดงถึงอารมณ์และความรู้สึกของเด็ก เช่น ร้องไห้ หรือ เล่นเสียงในลำคอ หรือยิ้ม หากแม่ตอบสนองในทางบวก โดยทันทีอยู่เสมอ เด็กจะมีความมั่นใจ และสามารถแยกจากแม่ได้โดยง่าย ตรงกันข้าม ถ้าเด็กได้รับการดูแลจับต้องอย่างรุนแรงและพ่อแม่แสดงความไม่พอใจในตัวเด็ก เด็กจะพรากจากแม่ได้ยาก

การพรากจากแม่ (separation-individual) เป็นพัฒนาการระยะที่สอง เด็กวัยนี้เริ่มคลานและเดินได้ เด็กจะเริ่มเรียนรู้ที่จะแยกจากแม่ได้ตั้งแต่อายุ 4-5 เดือน หลังจากยึดเกาะเมื่ออยู่ตลอดเวลา เด็กจะเริ่มพรากจากแม่เมื่อรู้จักคลาน อายุประมาณ 8-10 เดือน เด็กเริ่มรู้จักที่จะไปห่างจากแม่เพื่อไปสำรวจโลกรอบตัว แต่เด็กก็ยังต้องการได้รับการสนับสนุนทางด้านจิตใจ เด็กยังไปไม่ไกลแ่่นานนัก มักจะเหวี่ยงกลับมามองแม่อยู่บ่อยๆ เพื่อความมั่นใจ แล้วกลับไปคลอเคลียอยู่ข้างแม่เพื่อย้ำประสบการณ์ของความมั่นคงปลอดภัยและความมั่นใจ เมื่อเด็กเดินได้ การเดินมีความรวดเร็วขึ้นทำให้ไกลจากแม่มากขึ้น ในวัยนี้เด็กรู้

ว่าแม่และตนเองเป็นคนละคนและอยู่ห่างกัน ทั้งอีริกสันและมาห์เลอร์เชื่อว่าเด็กต้องได้รับความรักความอบอุ่นจากแม่อย่างเต็มที่จึงจะสามารถพัฒนาได้ดี และใช้เป็นหลักของการให้การศึกษาโดยการย้อนมองสัมพันธภาพในวัยแรกเริ่มของชีวิตประกอบการให้คำปรึกษา (Berk, 1944 :145)

แนวคิดทางมนุษยนิยมมีความเชื่อว่ามนุษย์มีการพัฒนาเป็นองค์รวม ซึ่งมีมากกว่าการแยกเป็นด้านสติปัญญา สังคม และด้านจิตใจ และไม่เชื่อว่าประสบการณ์ที่เด็กได้รับจะฝังลึกอยู่ในจิตใต้สำนึกและมีผลต่อชีวิตทั้งชีวิต แต่ก็ไม่ยอมรับในการควบคุมพฤติกรรมตามทฤษฎีทางพฤติกรรมนิยมที่กำหนดคนมนุษย์ราวกับหุ่นยนต์ที่ตกอยู่ภายใต้การวางเงื่อนไขและการกระตุ้นเร้า มนุษย์ไม่ควรถูกควบคุมบังคับจากภายนอก หากต้องเกิดจากภายในตนอย่างอิสระด้วยตนเอง แนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ที่กล่าวข้างต้น มีคุณค่าต่อการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคมและบุคลิกภาพของเด็กวัยขวบแรกของชีวิตอย่างดี

1.8.3 พัฒนาการด้านการรู้คิด

พัฒนาการด้านการรู้คิดและพัฒนาการด้านสติปัญญาเกี่ยวข้องกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากกิจกรรมทางสมอง ซึ่งเกี่ยวข้องกับประสาทสัมผัส การรับรู้ ความจำ ความคิด เหตุผลและภาษา เด็กแรกเกิดยังพูดไม่ได้ แต่เด็กมีความสามารถในการรับรู้ ซึ่งเป็นสิ่งที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด ความสามารถเหล่านี้ช่วยให้เด็กอายุ 2 ขวบแรก มีความยืดหยุ่นและกระทำการต่าง ๆ อย่างมีจุดมุ่งหมายได้

ตามทฤษฎีทางการรู้คิดของเพียเจท์ พัฒนาการทางการรู้คิดอยู่ในขั้นประสาทกลไก (Sensori Motor)

ในช่วงแรกของการพัฒนาสติปัญญาเรียกว่า "การรับรู้ด้านกลไก" เริ่มต้นจากปฏิกิริยาสะท้อนกลับ (reflect) ที่เกิดขึ้นในเด็กแรกเกิด เมื่อเด็กเจริญเติบโตขึ้น ปฏิกิริยาดังกล่าวจะมีความราบรื่นมากขึ้นหลังจากเด็กได้รับการฝึกฝนได้ระยะหนึ่งจะมีการปรับเปลี่ยนปฏิกิริยาสะท้อนกลับ เช่น "การดูด" ซึ่งเริ่มจากการดูดนม ดูดน้ำจากขวด ต่อมาเด็กเริ่มรู้จักการดูดของเล่นและสิ่งต่างๆ ที่ผ่านเข้ามา การดูดและอมสิ่งต่างๆ นี้ นับว่าเป็นการเริ่มต้นที่จะรับ

สิ่งแวดล้อมเข้าสู่โครงสร้างของสมอง (assimilation) เด็กเริ่มเรียนรู้ว่าบางสิ่งกินได้ บางสิ่งกินไม่ได้

ในช่วงอายุ 2-4 เดือน เด็กจะอยู่ในขั้นที่เรียกว่า "ปฏิกิริยาวจรขั้นพื้นฐาน" (primary circular reaction) เด็กเริ่มปรับปฏิกิริยาสะท้อนกลับได้ราบรื่นมากขึ้น จนกลายเป็นประสบการณ์ เช่น การดูดนม เด็กรู้จักดูดสิ่งอื่นๆ หากมีความพึงพอใจในสัมผัสที่ได้รับ เด็กจะทำซ้ำแล้วซ้ำเล่าด้วยการกระทำที่วนเวียน พัฒนาการทางการรู้คิดในขั้นนี้มีความสำคัญยิ่ง เพราะเป็นพื้นฐานของความเป็นอิสระ การรู้จักทำสิ่งต่างๆ ด้วยเจตนา หรือตั้งใจ นับว่าเป็นจุดเริ่มของการเรียนรู้เกี่ยวกับผลของการกระทำ เพราะเด็กเริ่มที่จะคาดผลของการกระทำที่เกิดขึ้นได้ ทำให้เด็กรู้ว่าการกระทำ ทำให้เกิดผลตามมา เด็กในวัยนี้ยังไม่สามารถรับรู้ผลของการกระทำได้สมบูรณ์ แต่เด็กควรต้องมีโอกาสอยู่ในภาวะที่เอื้ออำนวยให้เกิดปฏิกิริยาวจรขั้นพื้นฐาน คือ การได้เล่นสิ่งที่น่าสนใจซึ่งนำไปสู่การเล่นซ้ำๆ

ในช่วงอายุ 4-8 เดือน เด็กเริ่มเข้าสู่ขั้น "ปฏิกิริยาวจรขั้นที่สอง" (secondary circular reaction) ในขั้นนี้เด็กจะเล่น หรือกระทำซ้ำๆ ในสิ่งที่รับรู้จากสิ่งของ มิใช่จากการสัมผัสด้วยร่างกายดังขั้นต้น แต่เกิดจากประสาทรับรู้ เช่น เมื่อเด็กสัมผัสลูกกระพรวนทำให้เกิดเสียงดังกรู๊งกรู๊งโดยไม่ตั้งใจ เด็กจะพยายามทำให้เกิดเสียงดังกล่าวซ้ำ สิ่งที่ทำให้เด็กที่อยู่ในขั้นนี้เกิดความพอใจและสนใจอยู่ที่สิ่งของ มิใช่เกิดจากร่างกายดังเช่นในขั้นแรก

เด็กวัย 4-5 เดือน เริ่มเรียนรู้ว่ามีมือเป็นส่วนหนึ่งของร่างกายของตน แต่ลูกบอลไม่ใช่ เด็กสามารถเริ่มเรียนรู้เกี่ยวกับการคงอยู่ของสิ่งของ (object permanent) ซึ่งเรียนรู้ได้ดีจากการเล่นประเภทซ่อนหาและซ่อนของ ซึ่งสามารถนำไปผสมผสานใช้ในพัฒนาการขั้นที่สูงขึ้นต่อไป

ในช่วงอายุ 8-12 เดือน เด็กมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความตั้งใจ เพียเจต์ เชื่อว่าความตั้งใจที่แท้จริงจะเกิดขึ้นเมื่อมีการเอาชนะอุปสรรคที่ทำให้ไม่สามารถบรรลุจุดหมาย เด็กจะต้องใช้ความพยายามซ้ำหลายครั้งจนประสบความสำเร็จ เช่น เอามือบังของเล่นที่เด็กต้องการ เด็กอายุก่อน 7 เดือนจะไม่สามารถยกมือของผู้ใหญ่ออกเพื่อหยิบของเล่นนั้น

เมื่อเด็กอายุ 1 ขวบ การกระทำซ้ำอย่างวนเวียนจะเป็นระบบมากขึ้น เด็กต้องการปรับเปลี่ยนสิ่งของ เพื่อเรียนรู้ว่าการกระทำเช่นเดียวกันอาจบังเกิดผลแตกต่างกัน ตัวอย่างเช่น เด็กอายุ 10 เดือนทำกฏูญแจหล่นลงบนพื้น เกิดความสนใจที่จะลองนำสิ่งอื่นๆ โยนลงบนพื้นเพื่อดูการกลิ้งของสิ่งของเหล่านั้น เป็นการกระทำที่มีการปรับเปลี่ยนเพื่อเรียนรู้คุณสมบัติของสิ่งของ ซึ่งนับว่าเป็นปฏิกิริยาวงจรขั้นสูงสุด (tertiary circular reaction)

ที่กล่าวมาเป็นพัฒนาการด้านการรู้คิดในช่วง 1 ขวบแรก เด็กเรียนรู้ที่จะค้นพบสิ่งต่างๆ โดยใช้ความสัมพันธ์ระหว่างประสาทรับรู้และการเคลื่อนไหวของร่างกาย ต่อมา มีการวิจัยค้นพบสิ่งที่ซับซ้อนกว่าที่เพียเจต์ได้กล่าวไว้ เช่น เด็กวัยขวบแรกมีทักษะในการค้นคว้าสิ่งต่างๆ เกินกว่าที่เพียเจต์จินตนาการไว้ เด็กอายุ 5 เดือน สามารถมีความเข้าใจว่าสิ่งของยังปรากฏอยู่แม้ว่าจะถูกกันหรือบังไว้ แต่ก็ยังไม่สามารถที่จะเคลื่อนไหวเพื่อค้นหาด้วยตนเองได้ พัฒนาการด้านการรู้คิดส่วนมากมาจากแนวของเพียเจต์ (Zanden, 1993 : 179; citing Billiargeon and Graber, 1988; Rubin, 1986)

ที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าเด็กในขวบแรกของชีวิตมีพัฒนาการด้านต่างๆ และมีการเรียนรู้ที่ลึกซึ้ง มีความละเอียดอ่อนและซับซ้อนเกินความคาดหมาย หากสังคมมีความเข้าใจในพัฒนาการของเด็กวัยแรกเริ่มอย่างถ่องแท้ เชื่อว่าเด็กจะได้รับการอบรมเลี้ยงดูอย่างมีคุณภาพมากขึ้น

2. การถ่ายทอดทางสังคม (socialization)

2.1 ความหมาย

การถ่ายทอดทางสังคม (socialization) อาจเรียกว่า "การถ่ายทอดทางสังคม" "การขัดเกลาทางสังคม" หรือ "การกล่อมเกลาทางสังคม" เป็นกระบวนการที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสังคม หรืออีกนัยหนึ่งคือการมีอิทธิพลต่อกันระหว่างบุคคลกับเพื่อนสมาชิกอื่นในสังคม ซึ่งมีผลให้สมาชิกหรือบุคคลในสังคมให้การยอมรับและปรับตนเองให้เข้ากับแบบแผนซึ่งเป็นที่ยอมรับในสังคม (วันเพ็ญ พิศาลพงศ์. 2536 : 59)

กระบวนการถ่ายทอดทางสังคมเริ่มต้นนับตั้งแต่เด็กได้รับการอบรมเลี้ยงดู เพื่อส่งเสริมพัฒนาการ ทักษะหรือพฤติกรรมให้เหมาะสมที่จะอยู่ในสังคม แต่ละวัฒนธรรมต่างมีการถ่ายทอดความเชื่อและค่านิยมที่แฝงมากับการอบรมเลี้ยงดูแตกต่างกันไป กระบวนการถ่ายทอดทางสังคมได้รับผลกระทบจากบริบททางประวัติศาสตร์ (Dworetzky, 1993: 335; citing Smuts and Hagen, 1985) ทศนคติ ความเชื่อและค่านิยมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา กระบวนการถ่ายทอดทางสังคมเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องตลอดชีวิต ซึ่งเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างสังคมและบุคคล จะเห็นได้ว่าเด็กมีอิทธิพลต่อครอบครัวและครอบครัวก็พยายามที่จะหล่อหลอมเด็ก สถาบันต่างๆ ในสังคมล้วนมีอิทธิพลต่อการถ่ายทอดหล่อหลอมทางสังคม อย่างไรก็ตาม ครอบครัวนับว่ามีอิทธิพลต่อเด็กมากที่สุด (Dworetzky, 1933 : 335; citing Maccoby and Martin, 1933)

2.2 ความสำคัญ

การเรียนรู้ที่สำคัญคือการถ่ายทอดทางสังคม มนุษย์เป็นสัตว์สังคมซึ่งดำรงชีวิตและเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น คนเราขึ้นอยู่กับกลุ่มสังคมนับตั้งแต่ครอบครัวซึ่งเป็นหน่วยที่เล็กที่สุด และค่อยแผ่ขยายวงกว้างออกไปสู่สังคม ผู้ใหญ่ต้องมีความตระหนักใน "วัฒนธรรม" ที่เป็นวิถีชีวิตอันสะท้อนถึงทัศนคติ ค่านิยม พฤติกรรม ภาษา ฯลฯ ของบุคคล

เด็กทารกจะค่อย ๆ เติบโตและเป็นผู้ที่สังคมรอบข้างให้การยอมรับ เหล่านี้เป็นไปตามกระบวนการถ่ายทอดทางสังคมซึ่งเริ่มต้นตั้งแต่แรกเกิด สังคมจะเข้ามาเกี่ยวข้องกับนับตั้งแต่เด็กอยู่ในครรภ์ เช่น พิธีต่าง ๆ ระหว่างที่แม่ตั้งครรภ์ และค่อย ๆ ดำเนินทีละเล็กทีละน้อยด้วยการกระทำ เช่น อาหารเสริม เสื้อผ้า การปฏิบัติต่อเด็ก การตั้งชื่อ การนอน ฯลฯ การกระทำเหล่านี้ทำให้เด็กเรียนรู้ว่าผู้ใหญ่คาดหวังอะไรและควรตอบสนองอย่างไรโดยไม่ต้องบอกกล่าว เด็กรู้ว่าจะแสดงออกอย่างไรจึงจะได้รับการยอมรับหรือไม่ได้รับการยอมรับ (Swaminathan, 1989 : 12)

2.3 ทฤษฎีการถ่ายทอดทางสังคม

ทฤษฎีทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดทางสังคมซึ่งได้รับความสนใจ มี 2 ทฤษฎีได้แก่

2.3.1 ทฤษฎีระบบนิเวศน์วิทยา (Ecological System Theory) ยูรี บรอนเฟ็นเบรินเนอร์ (Urie Bronfenbrenner) นักจิตวิทยาชาวอเมริกัน มองว่าเด็กได้รับการพัฒนาในระบบความสัมพันธ์ที่ซับซ้อน และได้รับผลกระทบจากสภาพแวดล้อมที่มีอยู่หลายระดับ ตั้งแต่หน่วยที่เล็กที่สุดคือ ครอบครัวจนถึงสังคม สำหรับเด็กในช่วงขวบแรกของชีวิตจะอยู่ภายในบ้านซึ่งประกอบด้วยบุคคลต่างๆ ที่แวดล้อมซึ่งถือว่าเป็นอิทธิพลจากภายนอกที่อยู่เหนือเด็ก ทฤษฎีระบบนิเวศน์วิทยาและทฤษฎีทางบุคลิกภาพของอีริกสัน ต่างให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมและพัฒนาการของเด็ก (Dworetzky, 1993 : 343)

2.3.2 ทฤษฎีวัฒนธรรมเชิงสังคม คือ ทฤษฎีของนักภาษาศาสตร์และวรรณคดีชาวรัสเซีย ซึ่งสร้างผลงานที่เป็นประโยชน์ต่อวงการจิตวิทยา ภาษาและการศึกษา คือ ไวกอตสกี (Vygotsky) (1886-1924) ทฤษฎีของเขาเกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางความคิดกับวัฒนธรรม โดยให้ความสำคัญกับคำนิยาม ความเชื่อ ทักษะ และประเพณีที่ถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ทฤษฎีของเขานับความสัมพันธ์ของพัฒนาการด้านสังคมและการรู้คิดภายใต้อิทธิพลของวัฒนธรรม คล้ายกับทฤษฎีของอีริกสัน (Erikson)

ไวกอตสกีให้ความสำคัญกับครอบครัว ปฏิสัมพันธ์ในสังคมและการเล่น เขาเชื่อว่าความสามารถในการรับรู้ การรับฟังและความจำเป็นความสามารถที่ไม่ต้องเรียน คนในแต่ละวัฒนธรรมจะถ่ายทอดสู่คนรุ่นหลังจากปฏิสัมพันธ์ต่อกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในการสอนและภาษา ไวกอตสกีมีความเห็นแตกต่างจากเพียเจต์ (Piaget) ในเรื่องของการพัฒนาที่เลื่อนสู่ขั้นที่สูงขึ้นตามลำดับ โดยเน้นการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมด้วยตัวของเด็กเอง แต่เชื่อว่าเด็กที่ได้รับการชี้แนะหรือส่งเสริมจะพัฒนาสู่ขั้นที่สูงกว่าได้รวดเร็วขึ้น เมื่อใดที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมจะเกิดสภาวะ 2 ลักษณะเกิดขึ้นเสมอ คือ ความง่ายหรือความยากกว่าความสามารถของเด็ก หากง่ายกว่า ถือว่าอยู่ในเขตต่ำกว่าความสามารถ (lower limit of the zone) เด็กจะใช้ความสามารถที่มีอยู่ในการแก้ปัญหาได้ แต่เด็กอาจพบ

สภาวะที่ยากเกินที่จะเข้าใจได้ ถือว่าอยู่ในเขตที่อยู่สูงกว่าความสามารถ (upper limit of the zone) เด็กจะไม่สามารถที่จะแก้ปัญหาได้ด้วยตนเองตามลำพัง ผู้ใหญ่จึงมีบทบาทสำคัญในการช่วยขยายขอบเขตความสามารถดังกล่าวแก่เด็ก

แม้แนวคิดของไวโกตสกีมีส่วนมากใช้ในการส่งเสริมภาษาแก่เด็กในระดับโรงเรียน แต่ก็สามารถนำมาใช้ในการส่งเสริมภาษาแก่เด็กในระยะเริ่มแรก เช่น แม่พาลูกไปเดินเล่น อาจชวนลูกชมธรรมชาติรอบตัว แม่พาลูกอายุ 1-2 ปี ไปจ่ายตลาด เด็กจับตามองสิ่งใดและได้รับคำแนะนำจากแม่ เช่น การหยิบจับ การดม การชิม การชั่งและการเปรียบเทียบ กิจกรรมดังกล่าวเป็นพื้นฐานทักษะการสังเกต คณิตศาสตร์ การต่อรองและอื่น ๆ ในการสนทนาพูดคุยกับเด็กวัยขวบแรก การพยายามรับรู้การพูดและการกระทำของเด็กจะเป็นการช่วยให้เด็กพัฒนาภาษาอย่างรวดเร็ว ดังที่พบกันเสมอว่าเด็กที่ไม่ได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ย่อมพัฒนาภาษาได้ค่อนข้างช้า การพูดเสริมการพูดของเด็กให้ชัดและสมบูรณ์โดยไม่ขัดจังหวะการคิดและการพูดของเด็กจึงน่าจะสอดคล้องกับทฤษฎีวิวัฒนาการเชิงสังคมของไวโกตสกีได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตาม การให้เด็กพัฒนาความรู้คิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งของและบุคคล โดยอิสระตามแนวของเพียเจต์ มีความสำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก ผู้ที่แวดล้อมเด็กควรเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กในจังหวะที่เหมาะสมจึงจะทำให้เด็กได้รับประโยชน์สูงสุด

2.4 ครอบครัวและการให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง

2.4.1 ครอบครัว

ครอบครัวในทุกวัฒนธรรมและทุกสังคมล้วนมีความแตกต่างกันไปตามโครงสร้างของครอบครัว ในอดีตและในสังคมชนบทครอบครัวสังคมส่วนใหญ่มีลักษณะของครอบครัวขยาย (extended family) ประกอบด้วยคน 3 รุ่น คือรุ่นพ่อแม่ ลูก และปู่ย่าตายายหรือญาติผู้ใหญ่ เมื่อชุมชนมีความเป็นชุมชนเมือง หรือสังคมอุตสาหกรรม ครอบครัวจะมีลักษณะของครอบครัวเดี่ยว (nuclear family) ประกอบด้วยสามี ภรรยาและลูกมากขึ้น เด็กที่เกิดในครอบครัวเหล่านี้จะได้รับการเลี้ยงดูโดยพ่อแม่ ซึ่งส่วนมากมักจะเป็นแม่ ครอบครัวแต่ละประเภทมีส่วนช่วยส่งเสริมการเติบโตและพัฒนาการของเด็ก ตลอดจนสนองความต้องการ

ของเด็กได้แตกต่างกัน บางครอบครัวช่วยได้มาก บางครอบครัวให้ได้น้อย และมีเพียงเล็กน้อยที่สามารถทำตามอุดมคติได้ คุณภาพเหล่านี้ดูเหมือนจะไม่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจนัก ครอบครัวที่มีฐานะยากจนอาจสามารถให้สิ่งที่ดีแก่เด็กได้ ครอบครัวขยายอาจช่วยส่งเสริมด้านความอบอุ่นใจและการปรับตัวได้มากกว่าครอบครัวเดี่ยว ดังนั้นพ่อแม่และผู้ใหญ่ ในบ้านที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กอย่างถูกต้องและเหมาะสมจึงมีความสำคัญต่อเด็กอย่างมาก

2.4.2 การให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง

การให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง (parent education) เป็นกระบวนการที่ช่วยให้ผู้ปกครองมีความรู้ความเข้าใจในการสร้างเสริมพัฒนาการแก่เด็ก โดยตระหนักถึงความสำคัญของการส่งเสริมพัฒนาการแก่เด็กทั้งทางด้านร่างกาย สังคม อารมณ์ จิตใจและสติปัญญาอย่างถูกต้องตามหลักพัฒนาการและมีความเหมาะสมกับสถานการณ์ของเด็กตามวัย (ฉันทนา ภาคบังข. 2531 : 1) ซึ่งนิภา แก้วศรีงาม (2525 : 3) มีความเห็นว่าการให้ความรู้แก่ผู้ปกครองเป็นกระบวนการทางสังคม สังคมมีหน้าที่สืบทอดความรู้แก่บุคคลในสังคมให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งอาจเป็นการให้การศึกษาทางตรงหรือทางอ้อม ฉันทนา ภาคบังข (2531 : 4-5) กล่าวว่า การให้ความรู้แก่ผู้ปกครองควรมุ่งเน้นให้ผู้ปกครองเห็นความสำคัญของการพัฒนาเด็กอย่างถูกวิธี อิทธิพลของผู้ปกครองที่มีต่อเด็กและบทบาทหน้าที่ของผู้ปกครองที่มีต่อการพัฒนาเด็ก

นักจิตวิทยาและจิตเวชตามแนวเก่ามีความเชื่อว่าพ่อแม่ผู้ปกครองมีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพของเด็ก เพราะพ่อแม่สามารถควบคุมสภาพแวดล้อมได้ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การวางเงื่อนไข หรือเสริมแรงโดยเด็กเป็นฝ่ายรับ (passive) ต่อมานักสังคมวิทยาและนักพฤติกรรมศาสตร์มีความเห็นว่าทัศนะดังกล่าวไม่ถูกต้องนัก แท้จริงแล้วเด็กวัยขวบแรกมีพัฒนาการที่ซับซ้อนเกินความคาดหมายและพบว่าเด็กเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อครอบครัวมาก หากได้รับโอกาสเด็กมักเป็นฝ่ายริเริ่มการกระทำ (active agent) มากกว่าที่จะเป็นฝ่ายรับ ในกระบวนการถ่ายทอดทางสังคม โดยทั่วไปเด็กอยู่ภายใต้อิทธิพลของผู้ใหญ่ แต่เด็กก็มีอิทธิพลต่อพ่อแม่และบุคคลในครอบครัว เช่น อาจพบว่าเด็กมีวิธีควบคุมการกระทำของแม่ได้เช่นกัน เด็กอายุ

ต่ำกว่า 1 ขวบ สามารถเรียกร้องความสนใจจากแม่โดยการแสดงความหงุดหงิดวุ่นวาย จนกว่าแม่จะหันมามองและให้ความสนใจตนเอง เด็กเรียนรู้ที่จะเรียกร้องเพื่อความปลอดภัย และดึงความสนใจจากพ่อแม่ (Zanden, 1993 : 142; citing Heimann, 1989)

เท่าที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่าเด็กเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว พ่อแม่คือผู้ที่ช่วยสนองความต้องการของเด็ก เด็กได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวด้วยกระบวนการถ่ายทอดทางสังคม เด็กแต่ละคนได้รับการสนองความต้องการขั้นพื้นฐานทั้งด้านดีและด้านไม่ดีแตกต่างกัน การถ่ายทอดทางสังคมช่วยให้เด็กเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีวุฒิภาวะ ในทางตรงข้าม เด็กบางคนอาจเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ขาดคุณภาพและมีความด้อยตลอดไป

2.4.3 ชุดให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง

การให้ความรู้แก่ผู้ปกครองต้องอยู่บนพื้นฐานของความต้องการ และปัญหาที่จำเป็น ต้องได้รับการแก้ไข ซึ่งวิธีที่แตกต่างกัน อาจเป็นการให้ความรู้เป็นรายบุคคล เช่น การสนทนา การโทรศัพท์ การแลกเปลี่ยนทัศนะ การประชุม สัมมนา การฝึกอบรม กิจกรรมกลุ่ม ฯลฯ หรือให้ความรู้ผ่านสื่อมวลชน ซึ่งอาจเป็นวิทยุ โทรทัศน์ สื่อพื้นบ้าน หนังสือพิมพ์ หรือสิ่งพิมพ์ (เชียรศรี วิวิศิริ. 2527 :115-120)

ในต่างประเทศ การให้ความรู้แก่ผู้ปกครองส่วนมากเป็นการเยี่ยมบ้าน เช่น โครงการ Home Start ในประเทศสหรัฐอเมริกา โครงการ Home Start ในประเทศอังกฤษ สำหรับประเทศไทย นอกจากตำราและบทความในนิตยสารประเภทแม่และเด็กแล้ว มักเป็นชุดให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง ซึ่งมีลักษณะของการสื่อสาร 2 ทาง แก่เด็กในระดับชั้นอนุบาล อายุประมาณ 4-6 ปี

ที่ผ่านมา การส่งเสริมพัฒนาการสำหรับเด็กอายุแรกเกิดถึง 1 ปี มักเป็นการให้ความรู้แก่ผู้ปกครองในลักษณะของการสร้างแบบวัดพัฒนาการ การให้ความรู้ด้านสุขภาพอนามัยสำหรับแม่และเด็กด้วยแผ่นพับ แผ่นปลิว หรือจุลสาร จึงสมควรที่จะมีการให้ความรู้แก่ผู้ปกครองเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการแก่เด็กด้วยคู่มือพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพ ซึ่งมีการนำเสนอโดยใช้หลักจิตวิทยาเด็ก นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับจิตวิทยาสำหรับผู้

ใหญ่ เพื่อดำเนินการให้ความรู้แก่ผู้ปกครองอย่างมีประสิทธิภาพ เชียร์ศรี วิวิธศิริ (2529) กล่าวว่า ในการทำงานร่วมกับผู้ปกครอง กิจกรรมต่างๆ ควรมีความน่าสนใจ มีความง่าย มีความสะดวก ใช้เวลาสั้น และสามารถเห็นประโยชน์ที่ตนเองและบุตรหลานจะได้รับ ดังนั้น กิจกรรมในคู่มือที่พัฒนาขึ้นจึงเน้นความกระชับ อ่านได้ง่ายและรวดเร็ว เช่น นำเสนอความรู้แก่ผู้ปกครองด้วยหนังสือที่มีภาพประกอบสัปดาห์ละ 2 หน้า และง่ายสำหรับกลุ่มตัวอย่างทุกเพศ ทุกวัย ทุกระดับการศึกษาที่สามารถอ่านออกเขียนได้ นอกจากนี้มีการเสนอแนะสื่อที่หาได้โดยง่ายจากสิ่งที่มีอยู่รอบตัวในชีวิตประจำวัน

3. แนวการส่งเสริมพัฒนาการ

การสร้างชุดพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพ อยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการ ทฤษฎีทางสังคมวิทยา สวามินาธาน (Swaminathan, 1989 : 15-17) ได้เสนอแนะแนวคิดในการช่วยส่งเสริมพัฒนาการของเด็กโดยครอบคลุมไว้ ดังนี้

1. เด็กต้องการความรักและต้องการเป็นสมาชิกของบ้าน ความรักและความทะนุถนอม ความอบอุ่นและการปกป้องคุ้มครองที่เด็กได้รับจะช่วยให้เกิดความรู้สึกปลอดภัยและรู้สึกว่าตนได้รับการยอมรับ ซึ่งจะเป็นพื้นฐานสนับสนุนให้เด็กกล้าที่จะสำรวจโลกที่อยู่รอบตัวเด็ก
2. เด็กได้รับการปฏิบัติในฐานะของบุคคลที่มีความหมาย มิใช่สมาชิกธรรมดาของกลุ่ม นอกจากนี้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองและเด็กควรเป็นแบบตัวต่อตัว เด็กควรได้รับความสนใจและได้รับการตอบสนองความต้องการทุกด้าน
3. เด็กควรได้รับการพัฒนาในสถานการณ์ที่เป็นไปตามธรรมชาติมากกว่าการจัดสร้างสถานการณ์ขึ้น โดยให้เด็กมีโอกาสดังเกต เลียนแบบ และเรียนรู้จากการเฝ้ามองและมีส่วนร่วมในการฝึกฝนทักษะต่างๆ ที่ละน้อยตามความสนใจและเหมาะสมกับวัย
4. เด็กเรียนรู้ได้ตลอดเวลาและทุกหนทุกแห่ง จึงไม่จำเป็นต้องมีการสอนอย่างเป็นทางการแก่เด็กในวัยนี้

5. เด็กที่แวดล้อมด้วยผู้คนซึ่งให้ความสนใจในเด็ก ช่วยสนับสนุนและแนะนำเด็ก จะทำให้เด็กเรียนรู้ กิริยามารยาทและพฤติกรรมซึ่งกันและกัน

6. เด็กเรียนรู้สำนวนและภาษาจากสภาพแวดล้อม และเรียนรู้จากการเลียนแบบ การทดลอง การฝึกฝน โดยจัดเวลาที่จะอยู่กับเด็กอย่างพอเพียง และหมั่นสนทนาพูดคุยกับเด็กเสมอ

7. เด็กมีโอกาที่จะเรียนรู้ ฝึกฝนและพัฒนาการด้านการฟังคำสั่ง การทำตาม การเลียนแบบ และการสังเกตจากครอบครัวอย่างไม่เป็นทางการ

8. เด็กเรียนรู้บทบาทของคนในครอบครัวจากการสังเกต และการลองเล่นตามความนึกคิดประสาเด็ก

ที่กล่าวมาคือแนวทางในการสร้างเสริมความเจริญเติบโตและพัฒนาการของเด็กในวัยต่างๆ โดยสังเขป ซึ่ง บรากา และ บรากา (Braga and Braga, 1976 : 2) ได้กล่าวถึงบทบาทที่สำคัญของพ่อแม่ผู้ปกครองในการเลี้ยงดูเด็กด้วยความรักทนุถนอม ซึ่งจะช่วยให้เด็กเจริญเติบโตเป็นผู้ที่มีสุขภาพดีและมีความสุข โดยให้โอกาสเด็กเรียนรู้ร่วมกับพ่อแม่ซึ่งต่างช่วยสนองความต้องการของกันและกัน ทั้งนี้พ่อแม่ควรจัดกิจกรรมที่มีลักษณะดังนี้ (1) ให้โอกาสเด็กได้ฝึกฝนทักษะอย่างเต็มที่ (2) เป็นต้นแบบของพฤติกรรม ทั้งการแสดงความคิด แสดงพฤติกรรมและทักษะ (3) สนองพฤติกรรมของเด็ก โดยการให้ความสนใจในเด็กและหลีกเลี่ยงการตอบสนองในทางลบ (4) มีความสนุกสนานร่วมกัน เหล่านี้คือแนวทางและบทบาทของพ่อแม่ในการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อสร้างเสริมพัฒนาการแก่เด็กและเรียนรู้จากเด็กไปพร้อมกัน ซึ่งจะช่วยให้เด็กพัฒนาอย่างเต็มที่และมีคุณภาพต่อไป

บทที่ 3

วิธีดำเนินการ

การศึกษาครั้งนี้เป็นการสร้างคู่มือพัฒนาเด็กสำหรับผู้ปกครองเด็กวัยแรกเกิดถึง 1 ปี โดยศึกษาจากแนวคิด หลักการ ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการ สังคมวิทยา และข้อมูลจากเอกสาร แบบประเมินพัฒนาการ และการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ พ่อแม่ของเด็ก 4 กลุ่ม ซึ่งจำแนกตามอายุของเด็ก ดังนี้

อายุแรกเกิด - 3 เดือน 16 คน

อายุ 4 - 6 เดือน 9 คน

อายุ 7 - 9 เดือน 7 คน

อายุ 10 - 12 เดือน 12 คน

กลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมในโครงการโดยการอาสาสมัคร จากการประชาสัมพันธ์ผ่านหนังสือนิยตสารเกี่ยวกับแม่และเด็ก โรงพยาบาลและศูนย์สาธารณสุข จำนวนรวมทั้งสิ้น 44 คน

เครื่องมือที่ใช้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มี 2 ประเภท คือ

1. เครื่องมือให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง ประกอบด้วย

1.1 คู่มือพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพ คือ เอกสารให้ความรู้เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดถึงอายุ 1 ปี สำหรับพ่อแม่ผู้ปกครอง (ภาคผนวก ก) ซึ่งมีขั้นตอนของการพัฒนาดังนี้

1.1.1 ศึกษาตำรา แบบวัดพัฒนาการเด็กปฐมวัย คู่มือการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก และผลการวิจัยเกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก

1.1.2 กำหนดรูปแบบของคู่มือพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพ โดยใช้แนวทางการสร้างคู่มือการพัฒนาเด็กของ Stains & Mitchell (1978) ดังนี้

- เป็นคู่มือสำหรับพัฒนาเด็กวัยแรกเกิดถึง 1 ปี
- เป็นคู่มือประกอบภาพเขียน ที่มีความกระชับรัด อ่านง่ายและสะดวกในการใช้ จึงแบ่งออกเป็น 4 เล่มดังนี้

เล่มที่ 1 สำหรับเด็กอายุแรกเกิดถึง 3 เดือน

เล่มที่ 2 สำหรับเด็กอายุ 4 - 6 เดือน

เล่มที่ 3 สำหรับเด็กอายุ 7 - 9 เดือน

เล่มที่ 4 สำหรับเด็กอายุ 10 - 12 เดือน

โดยกำหนดแนวการพัฒนาเด็กเป็นรายสัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 หน้า รวม 52 สัปดาห์ คู่มือซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วน มีดังนี้

1. แนวการใช้คู่มือ
2. ความมุ่งหมาย
3. สารของคู่มือแต่ละสัปดาห์ ประกอบด้วยกิจกรรมที่สอดคล้อง

กับแต่ละช่วงอายุ ซึ่งประกอบด้วย : เป้าหมาย กิจกรรม และสารนำรู้

1.1.3 เขียนคู่มือพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพตามรูปแบบที่กำหนด โดยคณะทำงาน 8 คน และผู้เขียนภาพประกอบ 1 คน

1.1.4 ประชุมปรับปรุงการเขียนคู่มือพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพโดยคณะทำงาน

1.1.5 นำร่างคู่มือพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 6 คน (ในภาคผนวก ข) พิจารณาและเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

1.1.6 ปรับปรุงแก้ไขคู่มือพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพและนำเสนอพิมพ์

1.1.7 นำคู่มือพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นพ่อแม่ของเด็ก 4 กลุ่มอายุ จำนวน รวมทั้งสิ้น 44 คน เป็นเวลา 3 เดือน เพื่อได้แนวทางในการพัฒนาคู่มือให้เหมาะสม ชัดเจนและสมบูรณ์

1.1.8 ปรับปรุงคู่มือพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพและส่งเสริม

1.2 การอภิปราย หรือวิพากษ์ การอภิปราย เพื่อให้แนวทางขั้นพื้นฐานแก่พ่อแม่ผู้ปกครองในการอบรมเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดถึง 1 ปี เรื่อง "การพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพในสังคมยุคใหม่" โดย แพทย์หญิงวินัดดา ปิยะศิลป์ แพทย์หญิงนันทา อ่วมคำ รองศาสตราจารย์ อารี พันธุ์มณี และดำเนินการอภิปรายโดยอาจารย์ ดร. วรรณท รักสกุลไทย ในการประชุมเชิงปฏิบัติการก่อนการทดลอง การประชุมเชิงปฏิบัติการหลังการทดลอง มีการอภิปรายโดย รองศาสตราจารย์วันเพ็ญ พิศาลพงศ์ แพทย์หญิงวินัดดา ปิยะศิลป์ อาจารย์อภิญญา เวชยชัย และดำเนินรายการ อาจารย์ ดร.วรรณท รักสกุลไทย

2. เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามความคิดเห็น สำหรับรวบรวมข้อมูล การบันทึกความคิดเห็นจากกลุ่มเป้าหมายในขั้นตอนต่างๆ ของการดำเนินการสร้างคู่มือพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพ เพื่อการปรับปรุงรูปแบบการพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ซึ่ง ประกอบด้วยแบบสำรวจความคิดเห็น 4 ประเภท ได้แก่

2.1 แบบสอบถามความคิดเห็นต่อการประชุมเชิงปฏิบัติการ คือ แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อการอภิปรายทางวิชาการสำหรับผู้ปกครอง เพื่อทราบแนวทางในการปรับปรุงเนื้อหาสาระและทราบความสนใจของผู้ปกครอง (ภาคผนวก ค)

2.2 คู่มือการบันทึกกิจกรรม คือ แบบบันทึกข้อมูลสำหรับพ่อแม่ผู้ปกครองในเมื่อแสดงความคิดเห็นต่อกิจกรรมในคู่มือการพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพ โดยบันทึกความคิดเห็นรายกิจกรรมแต่ละสัปดาห์ตลอดช่วงการทดลอง แล้วนำมาเสนอในการประชุมเชิงปฏิบัติการหลังการทดลอง (ภาคผนวก ง) เพื่อนำมาใช้ในการปรับปรุงคู่มือพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพต่อไป

2.3 แบบประเมินการใช้คู่มือ เป็นการรวบรวมความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้คู่มือพัฒนาการเด็กอย่างมีคุณภาพจากผู้ปกครองในกลุ่มย่อย แล้วสรุปบันทึกการอภิปรายร่วมกับผู้ปกครองแต่ละคน เพื่อประมวลข้อมูลเกี่ยวกับการใช้คู่มือ และข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงคู่มือ (ภาคผนวก จ)

การดำเนินการทดลอง

การดำเนินการทดลอง ในการทดลองใช้คู่มือพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพในการวิจัยครั้งนี้มีการศึกษา ดังขั้นตอนต่อไปนี้

1. เชิญพ่อแม่ผู้ปกครองที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมประชุมก่อนการทดลองใช้คู่มือพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพ ซึ่งเป็นพ่อแม่ของเด็ก 4 กลุ่มอายุ ดังนี้

อายุแรกเกิด - 3 เดือน จำนวน 16 คน

อายุ 4 - 6 เดือน จำนวน 9 คน

อายุ 7 - 9 เดือน จำนวน 7 คน

อายุ 10 - 12 เดือน จำนวน 12 คน

กลุ่มตัวอย่างดังกล่าวเข้าร่วมในโครงการโดยการอาสาสมัครจากการประชาสัมพันธ์ผ่านนิตยสารเกี่ยวกับแม่และเด็ก โรงพยาบาลและศูนย์สาธารณสุข การประชุมมีขั้นตอนดังตารางการประชุม (ภาคผนวก ฉ) ดังนี้

1.1 ฟังการอภิปรายเรื่อง "การพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพในสังคมยุคใหม่" โดยวิทยากรซึ่งเป็นกุมารแพทย์ พยาบาลและนักจิตวิทยา

1.2 ประชุมเพื่อแนะนำคู่มือแก่ผู้ปกครองและสาธิตวิธีการใช้คู่มือประกอบสื่อที่เป็นวัสดุที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ช้อน ถ้วย กล่อง ผ้าเช็ดหน้า หรือผ้าขนหนู ริบบิ้น ฯลฯ สื่อที่พ่อแม่ต้องซื้อหรือทำขึ้นมีเพียง โมบาย ลูกบอลขนาดเล็ก ภาพและของเล่นขนาดเล็ก เครื่องเคาะหรือเครื่องเขย่าสำหรับเด็กอ่อน เป็นต้น โดยวิทยากรแต่ละกลุ่มมอบคู่มือพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพพร้อมสื่อแก่พ่อแม่ผู้ปกครอง และแนะนำชักชวนเกี่ยวกับ

การใช้คู่มือตลอดการทดลองใช้คู่มือเป็นเวลา 3 เดือน และมอบคู่มือการบันทึกกิจกรรมแก่ผู้ปกครอง (ภาคผนวก ง.) ซึ่งเป็นการรายงานผลการใช้คู่มือรายสัปดาห์พร้อมข้อเสนอแนะในการปรับปรุงคู่มือพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพ

2. ดำเนินการทดลองใช้คู่มือการพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพโดยผู้ปกครอง สำหรับคู่มือที่ใช้ในการทดลองซึ่งแบ่งเป็น 4 ช่วงอายุดังกล่าว คู่มือแต่ละช่วงอายุ

อายุแรกเกิดถึง 3 เดือน กิจกรรมชุดที่ 1 - 13

อายุ 4 - 6 เดือน กิจกรรมชุดที่ 14 - 26

อายุ 7 - 9 เดือน กิจกรรมชุดที่ 27 - 39

อายุ 10 - 12 เดือน กิจกรรมชุดที่ 40 - 52

เนื่องจากเด็กแต่ละคนอาจมีพัฒนาการเร็วหรือช้ากว่าขั้นพัฒนาการ ดังนั้นจึงเพิ่มกิจกรรม 2 สัปดาห์ก่อนช่วงอายุแต่ละช่วง และเพิ่ม 2 สัปดาห์หลังช่วงอายุของเด็กแต่ละช่วง และผู้วิจัยติดตามผลการทดลองโดยการติดต่อกับพ่อแม่ผู้ปกครองทางโทรศัพท์

3. เชิญผู้ปกครองจำนวน 18 คนซึ่งอาสาสมัครเข้าร่วมการประชุมหลังการทดลองใช้คู่มือ เพื่อประเมินคู่มือพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพ ซึ่งเป็นการประเมินเชิงคุณภาพ ดั้งขั้นตอนตามตารางการประชุม (ภาคผนวก ข)

3.1 จัดอภิปรายเรื่อง "เตรียมเด็กให้อยู่ในโลกอย่างมีความสุขได้อย่างไร"

3.2 เชิญผู้ปกครองเข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อยจำแนกตามกลุ่มอายุของเด็ก และสัมภาษณ์เจาะลึกในรายละเอียดการใช้คู่มือพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพเกี่ยวกับประโยชน์ ความยากง่าย ปัญหา อุปสรรค ตลอดจนข้อเสนอแนะต่าง ๆ เพื่อการปรับปรุงคู่มือการพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพ

การปรับปรุงคู่มือ

1. รวบรวมข้อมูลที่ได้รับจาก แบบสอบถามความคิดเห็น การอภิปรายกลุ่มย่อย การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก รวมทั้ง "คู่มือการบันทึกกิจกรรม" มาวิเคราะห์เพื่อปรับปรุง

2. ดำเนินการแก้ไขปรับปรุงคู่มือเพื่อการพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพทั้ง 4 เล่ม ทั้งรูปแบบ เนื้อหาสาระ กิจกรรม สื่อและภาพ ตามที่ได้รับการเสนอแนะจากผู้ปกครอง

บทที่ 4

รายงานสรุปและอภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อสร้างและพัฒนาชุดให้ความรู้แก่ผู้ปกครองเด็กแรกเกิดถึง 1 ปี เน้นการสร้างคู่มือซึ่งเป็นหนังสือที่มีภาพประกอบ เพื่อให้แนวทางแก่พ่อแม่ผู้ปกครองในการพัฒนาเด็กโดยเน้นการส่งเสริมพัฒนาการ ทั้งด้านร่างกาย สังคม อารมณ์ จิตใจและสติปัญญาตามทฤษฎีพัฒนาการ คู่มือชุดนี้ได้รับการพิจารณาและคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งมีประสบการณ์ด้านการพัฒนาเด็ก ได้แก่ กุมารแพทย์ พยาบาล นักจิตวิทยา นักการศึกษา แล้วนำคู่มือที่ผ่านการปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับเด็กไทย

ข้อมูลที่ได้รับจากกระบวนการพัฒนาคู่มือสามารถสรุปได้ ดังนี้

ตาราง 1 ตารางจากการแสดงความคิดเห็นทั่วไป

ข้อคำถาม	กลุ่ม 0-3 เดือน	4-6 เดือน	7-9 เดือน	10-12 เดือน
เริ่มใช้เมื่อบุตรอายุ	1-2.5 เดือน	3-5 เดือน	6-9 เดือน	9-10 เดือน
เด็กเป็นบุตรคนที่	1 (50%)	1 (50%)	1 (50%)	1 (50%)

จากตารางที่ 1 พบว่าผู้ปกครองเริ่มต้นใช้คู่มือในการพัฒนาเด็กใกล้เคียงกับอายุที่กำหนด แต่บางรายล่าช้ากว่าที่กำหนดให้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอายุของเด็กเมื่อเริ่มต้นเข้าโครงการ อนึ่ง ในระหว่างการทดลอง ได้มอบคู่มือที่มีกิจกรรมของเด็กที่อายุก่อนและหลังกลุ่มอายุ 2 สัปดาห์แก่ผู้ปกครอง เช่น เด็กกลุ่มอายุ 4 - 6 เดือน ได้รับคู่มือพัฒนาเด็กอายุ 3 เดือน 10 สัปดาห์ ถึง 6 เดือน 2 สัปดาห์ เพื่อทดลองใช้กับเด็ก ทั้งนี้เพราะเด็กมีพัฒนาการเร็วช้าแตกต่างกัน

ผู้ปกครองที่มาเข้าร่วมในโครงการครั้งนี้ เป็นผู้ปกครองของลูกคนแรก ร้อยละ 50 การที่เน้นผู้ปกครองของลูกคนแรก เพราะผู้ปกครองเหล่านี้ยังขาดประสบการณ์ในการเลี้ยงดูเด็ก จึงน่าจะใช้หนังสือเป็นประโยชน์อย่างเต็มที่ และอาจให้ความสนใจในการจัดกิจกรรมตามคู่มือพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพมากกว่าผู้ปกครองของลูกคนถัดไป

ตาราง 2 ตารางแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ที่เด็กได้รับจากการส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย ด้านสติปัญญา ด้านความเข้าใจภาษาและด้านการพูด

ข้อคำถาม	กลุ่ม 0-3 เดือน	4-6 เดือน	7-9 เดือน	10-12 เดือน
ประโยชน์ที่เด็กได้รับ				
<u>ด้านร่างกาย</u>				
มาก	10%	-	-	-
ค่อนข้างมาก	20%	50%	100%	50%
ปานกลาง	60%	50%	-	50%
ค่อนข้างน้อย	10%	-	-	-
น้อย	-	-	-	-
<u>ด้านสติปัญญา</u>				
มาก	50%	100%	100%	75%
ค่อนข้างมาก	50%	-	-	25%
ปานกลาง	-	-	-	-
ค่อนข้างน้อย	-	-	-	-
น้อย	-	-	-	-

ตาราง 2 (ต่อ)

ข้อคำถาม	กลุ่ม 0-3 เดือน	4-6 เดือน	7-9 เดือน	10-12 เดือน
<u>ด้านเข้าใจภาษา</u>				
มาก	66%	-	-	25%
ค่อนข้างมาก	34%	100%	100%	50%
ปานกลาง	-	-	-	-
ค่อนข้างน้อย	-	-	-	-
น้อย	-	-	-	-
<u>ด้านการพูด</u>				
มาก	66%	50%	50%	34%
ค่อนข้างมาก	34%	50%	50%	66%
ปานกลาง	-	-	-	-
ค่อนข้างน้อย	-	-	-	-
น้อย	-	-	-	-

จากตาราง 2 พบว่าประโยชน์ที่เด็กได้รับมีดังนี้

ด้านร่างกาย ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีความเห็นว่าคู่มือพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพ มีประโยชน์ต่อการส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกายในระดับค่อนข้างมาก ผู้ปกครองเด็กแรกเกิด - 3 เดือน ส่วนมากมีความเห็นว่าคู่มือเล่มนี้มีประโยชน์ในระดับปานกลาง อาจเนื่องมาจากคู่มือชุดนี้เน้นกิจกรรมเชิงปฏิสัมพันธ์กับเด็กมากกว่ารายละเอียดเกี่ยวกับโภชนาการ

ด้านสติปัญญา จากตารางแสดงให้เห็นว่าผู้ปกครองเด็กทุกกลุ่มอายุมีความเห็นว่าคุณสมบัติของเด็กอย่างมีคุณภาพช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญามาก

ด้านเข้าใจภาษา จากตารางพบว่าผู้ปกครองของเด็กทั้ง 4 กลุ่มอายุ มีความเห็น为孩子ได้รับการส่งเสริมด้านความเข้าใจภาษาในระดับมากและค่อนข้างมาก

ด้านการพูด ผู้ปกครองของเด็กทั้ง 4 กลุ่มอายุ เห็นประโยชน์ของคุณสมบัติเด็กในการส่งเสริมด้านการพูดในระดับมากและค่อนข้างมาก โดยเฉพาะผู้ปกครองเด็กแรกเกิด - 3 เดือน เห็นว่ามีประโยชน์ในการส่งเสริมการพูดมากกว่ากลุ่มอื่นในทางตรงกันข้าม ผู้ปกครองเด็กกลุ่มอายุ 10 - 12 เดือน ร้อยละ 66 มีความเห็นว่าเด็กได้รับการส่งเสริมด้านการพูดอยู่ในระดับค่อนข้างมาก ซึ่งคงคาดหวังที่จะให้มีกิจกรรมฝึกฝนด้านการสนทนาได้ตอบกับเด็กมากขึ้น หรือแปลกและแตกต่างจากกิจกรรมข้างต้น เช่นเดียวกับด้านความเข้าใจทางภาษา

ตาราง 3 ตารางแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์จากการส่งเสริมพัฒนาการด้านปฏิสัมพันธ์ และอารมณ์

ข้อคำถาม	กลุ่ม 0-3 เดือน	4-6 เดือน	7-9 เดือน	10-12 เดือน
ด้านปฏิสัมพันธ์				
มาก	50%	50%	50%	50%
ค่อนข้างมาก	50%	50%	50%	25%
ปานกลาง	-	-	-	25%
ค่อนข้างน้อย	-	-	-	-
น้อย	-	-	-	-

ตาราง 3 (ต่อ)

ข้อคำถาม	กลุ่ม 0-3 เดือน	4-6 เดือน	7-9 เดือน	10-12 เดือน
<u>ด้านอารมณ์</u>				
มาก	33%	-	100%	-
ค่อนข้างมาก	33%	-	-	50%
ปานกลาง	34%	50%	-	25%
ค่อนข้างน้อย	-	50%	-	25%
น้อย	-	-	-	-

จากตาราง 3 พบว่าประโยชน์จากการส่งเสริมพัฒนาการดังนี้

ด้านปฏิสัมพันธ์ แสดงให้เห็นว่า ผู้ปกครองของเด็กทั้ง 4 กลุ่มอายุต่างเห็นประโยชน์ของคู่มือพัฒนาเด็กในการส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ผู้ปกครองและเด็กอย่างมีคุณภาพในระดับมากและค่อนข้างมาก มีผู้ปกครองเด็กกลุ่มอายุ 10-12 เดือน ร้อยละ 25 มีความเห็นว่าเด็กได้รับประโยชน์ด้านปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในระดับปานกลาง อาจแสดงถึงความต้องการที่จะให้มีกิจกรรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ที่แปลกและแตกต่างจากกิจกรรมสำหรับเด็กวัยตอนต้น

ด้านอารมณ์ ผู้ปกครองของเด็กแต่ละกลุ่มอายุมีความเห็นว่าคู่มือพัฒนาเด็กมีผลต่อการส่งเสริมด้านอารมณ์ของเด็กแตกต่างกัน ส่วนมากมีความเห็นว่าคู่มือพัฒนาเด็กมีประโยชน์ในการส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์ของเด็กในระดับค่อนข้างมากถึงระดับมาก ยกเว้นเด็กในกลุ่มอายุ 4-6 เดือน ซึ่งนับว่าสอดคล้องกับธรรมชาติของเด็กในวัยนี้ เด็กมีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย เช่น ปวดท้อง และร้องไห้โยเย ซึ่งคนไทยมักเรียกว่า "ร้องสามเดือน" นอกจากนี้พบว่าเด็กวัยนี้สนใจหยิบฉวยสิ่งต่าง ๆ แต่ยังไม่สามารถควบคุมมือได้ตึก จึงรู้สึกหงุดหงิดง่าย อารมณ์ที่ปรากฏในเด็กวัยนี้คือ อารมณ์โกรธ และอารมณ์กลัว

(Staine, 1979) ดังนั้นความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อคู่มือพัฒนาเด็กในการส่งเสริมด้านอารมณ์ จึงอยู่ในระดับปานกลาง ถึง ค่อนข้างน้อย แท้จริงแล้ว เป็นธรรมชาติของเด็กในวัยนี้

ตาราง 4 ตารางแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความมากน้อยและความสนใจในการทำกิจกรรมของเด็ก

ข้อคำถาม	กลุ่ม 0-3 เดือน	4-6 เดือน	7-9 เดือน	10-12 เดือน
บุตรทำกิจกรรมได้มากน้อยเพียงใด				
ทำได้ทั้งหมดในครั้งแรก	-	-	-	-
ทำได้บางส่วนในครั้งแรก	75%	100%	-	40%
ทำซ้ำ 1-2 ครั้งหรือมากกว่า	25%	-	100%	60%
โดยทั่วไปบุตรสนใจกิจกรรม				
มาก	-	-	-	25%
ค่อนข้างมาก	40%	50%	100%	25%
ปานกลาง	60%	50%	-	50%
ค่อนข้างน้อย	-	-	-	-
น้อย	-	-	-	-

จากตาราง 4 พบว่าความสนใจในกิจกรรมค่อนข้างต่ำ ไม่มีเด็กกลุ่มใดสามารถทำกิจกรรมได้ทั้งหมดในครั้งแรก แต่มักทำได้บางส่วนในครั้งแรก ยกเว้นเด็กกลุ่มอายุ 7-9 เดือน ทำซ้ำ 1-2 ครั้งหรือมากกว่า เมื่อวิเคราะห์ลักษณะกิจกรรมพบว่ากิจกรรมของเด็กกลุ่มนี้เน้นการฝึกฝนให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับการคงอยู่ของสิ่งของ (object permanent) ซึ่งเป็นเรื่องที่เข้าใจยาก และมีการทำกิจกรรมคล้าย ๆ กันแต่ก็ยังคงทำซ้ำ เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางารรู้คิดของเด็กในวัยนี้ ซึ่งอยู่ในขั้นประสาทรับรู้ทางกลไก (sensory motor) ที่เน้นการทดลองทำสิ่งซ้ำ ๆ กัน โดยไม่รู้เบื่อ จึงพบว่าเด็กสนใจในการเล่น ดังข้อมูลเกี่ยวกับความสนใจของเด็ก พบว่าผู้ปกครองมีความเห็นว่าเด็กอายุ 7 - 9 เดือนสนใจกิจกรรมใน

คู่มือพัฒนาเด็กในระดับก่อนข้างมากถึงร้อยละ 100 นอกจากนั้นมีความเห็นว่าเด็กสนใจกิจกรรมในระดับปานกลางถึงระดับก่อนข้างมาก

จากความคิดเห็นของผู้ปกครองที่มีต่อการใช้คู่มือพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพพอจะสรุปได้ว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่เห็นประโยชน์ในการส่งเสริมพัฒนาการอยู่ในระดับก่อนข้างมากถึงระดับมาก และพบว่าเด็กให้ความสนใจในกิจกรรมที่ผู้ปกครองทำร่วมกันกับเด็กก่อนข้างมาก ข้อมูลจากการตอบแบบสอบถามสะท้อนถึงธรรมชาติและพัฒนาการของเด็ก และทำให้ได้แนวทางในการปรับปรุงกิจกรรมต่าง ๆ ของคู่มือให้เหมาะสมและมีคุณภาพยิ่งขึ้นต่อไป

สำหรับข้อคำถามข้อที่เหลือพบว่า

ประโยชน์ของคู่มือ

- กลุ่ม 0-3 เดือน
- ช่วยให้เด็กพัฒนาได้รวดเร็วขึ้น
 - เป็นแนวทางที่ดีมาก เป็นการเริ่มต้นความสัมพันธ์ระหว่างแม่และเด็กอย่างมีคุณภาพ
- กลุ่ม 4-6 เดือน
- ช่วยให้รู้ถึงพัฒนาการที่เหมาะสมกับวัย ที่ลูกสามารถทำได้ตลอดจนฝึกหัดให้เด็กมีทักษะยิ่งขึ้น
 - ช่วยให้พ่อแม่สามารถทดสอบและรู้ถึงความสามารถและสติปัญญาของลูกได้ดี
- กลุ่ม 7-9 เดือน
- มีประโยชน์มาก ทำให้เด็กสนุกมากขึ้น
 - ทำให้เด็กร่าเริง มีความมั่นใจมากขึ้น ช่วยให้ผู้ปกครองมีแนวทางในการทำกิจกรรมและเล่นกับเด็ก
- กลุ่ม 10-12 เดือน
- ช่วยให้เด็กฝึกความคิดริเริ่ม ความฉลาดและความเชื่อมั่น
 - เกิดทักษะการเรียนรู้ เกิดการเลียนแบบที่ดี
 - ให้ประโยชน์มากด้านสติปัญญาและการแก้ปัญหาได้เอง
 - ช่วยให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวดีขึ้น

ปัญหาของการใช้คู่มือเล่มนี้

<u>กิจกรรม</u>	บางกิจกรรมลูกไม่ยอมทำ (กลุ่มอายุ 10-12 เดือน)
<u>อุปกรณ์</u>	ลูกไม่สนใจแผ่นกระดาษสี (อายุ 0-3 เดือน) กล่องกระดาษ ค่อนข้างจะหายาก
<u>ภาพประกอบ</u>	บางภาพดูแล้วไม่เข้าใจ อยากให้มีภาพเพิ่มมาก
<u>ข้อความ</u>	ข้อความบางตอนมากเกินไป

ปัญหาอื่น ๆ ที่พบ

- ลูกทำกิจกรรมบางอย่างไม่ค่อยได้ ทำซ้ำแล้วไม่ยอมทำอีก (0-3 เดือน)
- บางครั้งเด็กไม่สนใจและเบื่อเมื่อให้ทำซ้ำ (4-8 เดือน)
- ขึ้นอยู่กับความต้องการของเด็กที่จะทำในขณะนั้น ถ้าต้องการทำก็ทำได้ (4-6 เดือน)
- ควรเพิ่มเนื้อหาอีก (7-9 เดือน)
- ในช่วงแรก ๆ เด็กทำไม่ค่อยได้ ต้องทำซ้ำ (7-9 เดือน)
- บางกิจกรรมเด็กยังทำตามได้ไม่ดีเท่าที่ควร (10-12 เดือน)

ข้อเสนอแนะจากคู่มือการบันทึกกิจกรรมและแบบบันทึกกิจกรรมเพื่อการปรับปรุงคู่มือ

- ควรเพิ่มช่องสำหรับให้เติมวันและเวลาที่เด็กทำได้จริงตามที่คู่มือระบุไว้ (0-3 เดือน)
- เพิ่มกิจกรรมโดยคำนึงถึงพัฒนาการ แต่ไม่หวังผลมากเกินไป (0-3 เดือน)
- ควรปรับกิจกรรมเกี่ยวกับความเชื่อมั่น เพราะเด็กยังทำไม่ค่อยได้ (4-6 เดือน)
- เด็กสนใจกระจกใหญ่มากกว่ากระจกบานเล็ก (4-6 เดือน)
- ควรมีกิจกรรมแบบนี้ไปเรื่อย ๆ (4-6 เดือน)
- ควรเพิ่มภาพประกอบ เนื้อหาสาระและกิจกรรม (7-9 เดือน)
- ต้องการให้มีการจัดประชุมอภิปรายให้ความรู้แก่พ่อแม่อีก (7-9 เดือน)

- คุณพ่อควรมีโอกาสที่เข้าร่วมการประชุมเพราะจะช่วยให้สนใจลูกมากขึ้น (7-9 เดือน)
- ภาพประกอบควรมีสีสัน เด็กชอบสีสัน เช่น แดงและเหลือง (10-12 เดือน)

ข้อมูลจากการประชุมกลุ่มย่อย

- สารของคู่มือพัฒนาการเด็กอย่างมีคุณภาพไม่แตกต่างจากหนังสือคู่มือการอบรมเลี้ยงดูเด็กโดยทั่วไป แต่วิธีนำเสนอเป็นรายสัปดาห์และกิจกรรมทำให้น่าไปใช้กับเด็กได้ดี
- ควรเผยแพร่คู่มือพัฒนาการเด็กอย่างมีคุณภาพในวงกว้าง
- ควรปรับบางภาพให้สื่อความหมายชัดเจนขึ้น เช่น หน้า 1
- กิจกรรมบางกิจกรรมไม่ได้รับความสนใจจากเด็ก อาจมีสาเหตุมาจากกิจกรรมยากเกินไป จึงควรลดลง เช่น ลำดับที่ 3 และ 25
- กิจกรรมบางกิจกรรมควรปรับปรุงเพราะคล้ายกันมาก
- ควรนำเสนอความถี่รวบยอดให้เด่นชัด เช่น ดีเส้น หรือล้อมกรอบ
- ภาษาบางตอนควรเขียนให้กระชับ
- การนำเสนอเป็นรายสัปดาห์อ่านง่ายและนำไปปฏิบัติได้
- กิจกรรมช่วยส่งเสริมด้านการฟังและการพูดอย่างเด่นชัด
- ควรเพิ่มกิจกรรมสำหรับให้เด็กนำมาใช้ หรือปรับใช้ได้มากขึ้น

การอภิปรายและเสนอแนะ

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการสร้างคู่มือพัฒนาการเด็กอย่างมีคุณภาพสำหรับเด็กวัยแรกเกิด ถึง 1 ปี ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีพัฒนาการที่เน้นการพัฒนาเด็กรอบด้านหรือองค์รวม (total development) ผู้ทรงคุณวุฒิประกอบด้วยผู้ที่เชี่ยวชาญด้านกุมารแพทย์ จิตแพทย์ พยาบาล นักจิตวิทยาและนักการศึกษาจำนวน 6 คน เพื่อให้ข้อคิดและข้อเสนอแนะ ที่จะนำไปสู่การปรับปรุงคู่มือให้มีความถูกต้องและเหมาะสมกับเด็กไทย และมีการ

นำไปทดลองใช้เพื่อหาข้อควรปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้คู่มือมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นก่อนที่จะนำไปเผยแพร่ใช้ในวงกว้างต่อไป

คู่มือพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพเป็นคู่มือที่ให้แนวทางในการพัฒนาเด็กเป็นรายสัปดาห์ ซึ่งเน้นความง่าย ความสะดวกรวดเร็วในการใช้ จึงนำเสนอด้วยเป้าหมาย กิจกรรม และสาระน่ารู้ โดยมีภาพเขียนประกอบ การที่นำเสนอเพียงสัปดาห์ละ 2 หน้า จึงต้องเขียนอย่างกระชับและชัดเจนพอที่จะให้แนวทางแก่ผู้ปกครองทุกเพศ ทุกวัยและทุกอาชีพที่อ่านหนังสือได้ จากกระบวนการทดลองใช้คู่มือในการพัฒนาเด็ก การรับข้อมูลต่างๆ ที่ได้รับการสังเกต ปัญหาและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการศึกษาและพัฒนาคู่มือชุดนี้ให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น ดังนี้

1. การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการโดยมุ่งหมายให้เป็นการรวมกลุ่มผู้สนใจ พร้อมทั้งให้ความรู้และความเข้าใจขั้นพื้นฐานแก่พ่อแม่ผู้ปกครอง อาจเหมาะสำหรับการปฏิบัติในยามปกติ แต่สำหรับการทดลองซึ่งกระทำกับกลุ่มตัวอย่างหลายกลุ่มอายุ ตามจำนวนที่กำหนดไว้เป็นสิ่งที่ทำได้ค่อนข้างยาก
2. ผู้ปกครองบางส่วนไม่ได้เป็นผู้เลี้ยงดูเด็กด้วยตนเองเพราะออกไปทำงานนอกบ้าน ข้อมูลจากผู้ปกครองบางรายจึงไม่สมบูรณ์และไม่เกิดประโยชน์เท่าที่ควร
3. ในการนำคู่มือไปใช้อย่างมีคุณภาพ พ่อแม่ผู้ปกครองควรมีโอกาสเข้าร่วมการประชุมปฏิบัติการด้วยตนเอง
4. ผู้ปกครองบางรายได้ขอให้พี่เลี้ยงของเด็กเข้าร่วมการประชุมด้วย ทำให้พี่เลี้ยงได้รับแนวทางในการพัฒนาเด็กอย่างดี เป็นผลให้พี่เลี้ยงสามารถดูแลเด็กได้อย่างถูกต้อง ช่วยเหลือเด็กพัฒนาในด้านต่าง ๆ อย่างดี โดยเฉพาะด้านภาษา เพราะเด็กได้รับการเน้นเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ต่อเด็ก ทำให้พบว่าคู่มือชุดนี้สามารถให้ประโยชน์แก่ผู้ทำงานเกี่ยวข้องกับพัฒนาเด็กวัยแรกเกิด - 1 ปี ในครอบครัวปัจจุบัน
5. ข้อมูลจากบันทึกการทดลองใช้คู่มือโดยพ่อแม่ผู้ปกครองประกอบกับข้อมูลจากการประชุมกลุ่มย่อย ช่วยให้ได้แนวทางในการแก้ไขปรับปรุงคู่มือแต่ละตอนให้มีความเหมาะสม

จากการศึกษาข้างต้น ทำให้พบข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในอนาคต ดังนี้

1. ควรมีการศึกษาผลของการใช้คู่มือในผู้ปกครองเด็กและพี่เลี้ยงเด็กหรือผู้ดูแลเด็กของในสถานรับเลี้ยงเด็กหรือศูนย์เด็ก

2. ควรมีการศึกษาความแตกต่างของผู้ที่นำคู่มือไปใช้โดยการเข้าร่วมและไม่เข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคู่มือให้เหมาะสมและเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่ไม่มีโอกาสเข้าประชุมเชิงปฏิบัติการก่อนการใช้คู่มือชุดนี้

จากกระบวนการศึกษาเพื่อการพัฒนาคู่มือการพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพ ซึ่งประกอบด้วยการประมวล บันทึกการทดลองใช้คู่มือของพ่อแม่ผู้ปกครองประกอบกับข้อมูลจากการประชุมกลุ่มย่อย ช่วยให้ได้แนวทางในการแก้ไขปรับปรุงคู่มือแต่ละตอนให้มีความเหมาะสม คู่มือการพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพจึงได้รับการปรับปรุงให้มีสาระที่ชัดเจนและประจักษ์มากขึ้น มีขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมที่ชัดเจนและมีภาพประกอบที่ชัดเจนขึ้น คู่มือพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพจึงมีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กไทยในวงกว้างต่อไป

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน พัฒนาชุมชน, กรม และยูนิเซฟ, องค์การ. (2531). แบบสังเกตพัฒนาการสำหรับเด็กแรกเกิด - 6 ปี. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา.

จรรยา สุวรรณทัต. (2526). ประมวลผลงานวิจัยในประเทศไทยเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กไทย. กรุงเทพฯ : โครงการพัฒนาสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. สำนักนายกรัฐมนตรี.

จรรยา สุวรรณทัต วันเพ็ญ พิศาลพงศ์และ สวัสดิ์ ปทุมราช. (2534). ชื่อของฉันคือวันนี้. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

ฉันทนา ภาคบงกช. (2531). "การให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง"ใน เอกสารประกอบการสอนวิชา ปว 541 การศึกษาสำหรับผู้ปกครองเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ ฯ :

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. อัดสำเนา.

----- (2537). "ผู้ปกครองกับเด็กปฐมวัย." ใน ประมวลสาระชุดวิชาสัมมนาการศึกษาปฐมวัย หน่วยที่ 8 เล่มที่ 3. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

----- (2540). "ไวโกตสกี : บุคคลที่วงการศึกษาคควรรู้จัก,"ในเอกสารประกอบการสอนวิชา วป 781 การถ่ายทอดทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. อัดสำเนา.

เชียรศรี วิวิธศิริ. (2529). จิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

คุณฤ โยเหลา. (2535). การสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กในประเทศไทยโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา. รายงานการวิจัยฉบับที่ 47. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

- นิตยา คชภักดี. (2530). จิตเวชเด็กสำหรับกุมารแพทย์. กรุงเทพฯ: คณะแพทยศาสตร์
โรงพยาบาลรามาธิบดี.
- นิตยา วัจนะภูมิ. (2525). การศึกษาปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและภูมิหลังของ
ครอบครัวที่มีผลต่อภาวะโภชนาการของเด็กวัยเรียนในชุมชนแหล่งเสื่อมโทรม
กรุงเทพฯ. วิทยานิพนธ์ วท.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- นิภา แก้วสีงาม. (ม.ป.ป.). "การให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง" ในเอกสารประกอบการบรรยาย
วิชา วป 541 การให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง. กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- มาลี วรระทรัพย์ (2535). ความสามารถในการสังเกตและจำแนกของเด็กปฐมวัยที่เล่นเกม
การศึกษาด้วยวิธีการแตกต่างกัน. กรุงเทพฯ : ปริญญาโท กศ.ม. มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทร วิโรฒ ประสานมิตร.
- วันเพ็ญ พิศาลพงศ์. (2536). การถ่ายทอดทางสังคมกับพัฒนาการของมนุษย์. กรุงเทพฯ:
สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- Berk, Laura E. (1994). Infant and children : Parental through middle childhood.
Boston : Allyn and Bacon.
- Braga, and Braga, (1976). Children and adults : Activities for growing together.
Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice-Hall Inc.
- Dworetzky, J.P. (1993). Introduction to child development. 5th ed. New York :
West Publishing Company.
- Faw, T. and Belkin, G. S. (1989). Child psychology. New York : McGraw Hill.
- Gordon, A.M. and Williams-Brown, K. (1995). Beginning and beyond, New York :
Delmar Publishers.
- Kail, Robert K. and Wicks Nelson, Rita. (1993). Developmental psychology. 5th ed.,
Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice Hall.

- Ladybird. (1993). First focus pictures : 0-6 months. Auburn, Maine : Ladybird Books Ltd.
- Spencer, Christopher. (1995). "Introduction : The child's environment - A challenge for psychologists and planners alike," in Reading in environmental psychology. New York : Academic Press.
- Stains, J. W. and Mitchell, Margery J. (1978). You and your baby. Melbourne : Oxford University Press.
- Swaminathan, Mina. (1989). The first three year : A sourcebook on early childhood care and education. Bangkok : Unesco Principal Regional Office for Asia and Pacific.
- Zanden, James W. Vander. (1993). Human development, 5th ed., New York : McGraw Hill, Inc.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

คู่มือพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพ
ติดต่อขอคู่มือได้ที่สถาบันวิจัยพุทธธรรมศาสตร์
มศว ประสานมิตร

ภาคผนวก ข.
รายชื่อคณะกรรมการวิจัยโครงการสร้างชุดฝึกรอบรม
พ่อแม่เพื่อการพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพ
และ
รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ

คณะกรรมการวิจัยโครงการสร้างชุดฝึกอบรมพ่อแม่
เพื่อการพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพ

ศาสตราจารย์ ดร.จรรยา สุวรรณทัต	ที่ปรึกษา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉันทนา ภาคบงกช	ประธาน
รองศาสตราจารย์ วันเพ็ญ พิศาลพงศ์	ประธานร่วม
รองศาสตราจารย์ ดร.ผจงจิต อินทสุวรรณ	กรรมการ
อาจารย์ ดร.วิลาศลักษณ์ ชั่ววัลลี	กรรมการ
อาจารย์ ดร.นพวรรณ โชติบัณฑิต	กรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ งามตา วนินทานนท์	กรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รัชณี ลาขโรจน์	กรรมการ
อาจารย์ นพมาศ นิลจินดา	กรรมการ
นางสาว อรพรรณ พุตระกูล	กรรมการ
อาจารย์ ทศนา ทองภักดี	กรรมการและเลขานุการ

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ

อาจารย์ ดร.พัชรี ผลโยธิน
อาจารย์ศรีสมวงศ์ วรรณศิลป์
รองศาสตราจารย์ แพทย์หญิงเพ็ญศรี พิชัยสนธิ
รองศาสตราจารย์ นายแพทย์อัมพล สุอำพัน
แพทย์หญิงวันฉัตร ปิยะศิลป์
แพทย์หญิงสุนทรี ศรีบุญเรือง

ภาคผนวก ค.

แบบแสดงความคิดเห็นต่อการอภิปรายทางวิชาการ

แบบแสดงความคิดเห็นต่อการอภิปรายทางวิชาการ

โปรดขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับระดับความพึงพอใจของท่าน ที่มีต่อการจัดการอภิปรายทางวิชาการครั้งนี้

ข้อความ	ระดับความพึงพอใจ			โปรดแสดงความ คิดเห็นเพิ่มเติม
	มาก	ปานกลาง	น้อย	
การอภิปราย				
1. เรื่องที่อภิปรายมีความน่าสนใจ	มาก			
2. เรื่องที่อภิปรายมีประโยชน์	มาก			
3. วิทยากรที่อภิปรายเหมาะสม	มาก			
4. ระยะเวลาของการอภิปราย		ปานกลาง		
การแนะนำคู่มือ				
1. ความชัดเจนของการแนะนำ	มาก			
2. ความเข้าใจของท่านเมื่อฟังคำแนะนำ	มาก			
3. ความชัดเจนของการสาธิต (การแสดงประกอบการอธิบาย)	มาก			
วิดีโอ				
1. เรื่องมีความน่าสนใจ	มาก			
2. เรื่องมีประโยชน์	มาก			
3. ระยะเวลาเหมาะสม		ปานกลาง		

ข้อความ	ระดับความพึงพอใจ			โปรดแสดงความ คิดเห็นเพิ่มเติม
	มาก	ปานกลาง	น้อย	
การจัดงานโดยทั่วไป				
1. ความเหมาะสมของวัน-เวลาที่จัดงาน	มาก			
2. ความเหมาะสมของสถานที่	มาก			
3. ช่องว่างและเครื่องคี่ม	มาก			
4. อาหารกลางวัน	มาก			
5. อุปกรณ์ที่แจก	มาก			

ความคิดเห็นเพิ่มเติม

- 1. ระยะเวลาของการอภิปรายค่อนข้างน้อย เพราะเรื่องที่อภิปรายน่าสนใจมาก ให้ความรู้ และเป็นประโยชน์
- 2. วิถีทัศน์มีสาระน่าสนใจมาก และควรมีวิทัศน์เกี่ยวกับพัฒนาการของเด็ก มาก ๆ เพื่อให้เห็นภาพพจน์และจำได้ดี
- 3. การสาธิตและสนทนาในกลุ่มย่อยควรใช้เวลานานกว่านี้ เพราะได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์กันมากขึ้น
- 4. ควรมีอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้เด็กเล่นขณะรอผู้ปกครอง
- 5. สื่อที่มอบให้ควรเป็นของซึ่งผู้ปกครองไปทำเอง
- 6. ควรประชาสัมพันธ์ให้มีคนมามากกว่านี้เพราะเป็นเรื่องที่มีประโยชน์มาก
- 7. คู่มือพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพควรเป็นภาพถ่ายให้เหมือนจริง
- 8. ควรมีการนัดพบเพื่อประเมินผลหลังจากทดลองใช้

ภาคผนวก ง.

คู่มือการบันทึกกิจกรรม

แบบแสดงความคิดเห็นต่อกิจกรรมแต่ละสัปดาห์

คู่มือการบันทึกกิจกรรม

ชื่อมารดาของเด็ก อายุ..... อาชีพ.....

ระดับการศึกษา.....

ชื่อบิดาของเด็ก อายุ..... อาชีพ.....

ระดับการศึกษา.....

ชื่อบุตรที่ท่านใช้คู่มือนี้.....เพศ..... เป็นบุตรคนที่

จำนวนบุตรทั้งหมด คน จำนวนสมาชิกในบ้าน.....คน

อายุของบุตรคนนี้ตอนเริ่มใช้คู่มือ.....

ผู้ที่เข้าร่วมฟังอภิปรายในวันที่ 12 พ.ย.38 คือ

☐ มารดา

☐ บิดา

☐ ทั้งมารดาและบิดา

☐ บุคคลอื่นระบุ.....

ผู้ที่ใช้คู่มือนี้เป็นส่วนมากคือ

☐ มารดา

☐ บิดา

☐ ทั้งมารดาและบิดา

☐ บุคคลอื่นระบุ.....

ผู้ที่เลี้ยงดูใกล้ชิดเด็กมากที่สุดคือ

☐ มารดา

☐ บิดา

☐ ทั้งมารดาและบิดา

☐ บุคคลอื่นระบุ.....

ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้

.....

.....

.....

.....

โทรศัพท์ที่บ้าน โทรสาร.....

โทรศัพท์ที่ทำงาน..... โทรสาร.....

แบบแสดงความคิดเห็นต่อกิจกรรมแต่ละสัปดาห์

ผู้ตอบคือ ☐ มารดาของเด็ก ☐ บิดาของเด็ก ☐ บุคคลอื่นระบุ.....

กิจกรรมของสัปดาห์ที่..... ชื่อกิจกรรม

ท่านเริ่มทำกิจกรรมของสัปดาห์นี้เมื่อลูกอายุได้.....สัปดาห์

เมื่อเริ่มทำ ลูกของท่านทำได้ ☐ ทั้งหมด ☐ ทำได้เป็นบางส่วน ☐ ยังทำไม่ได้

ลูกของท่านทำกิจกรรมนี้ได้ทั้งหมด เมื่ออายุกี่สัปดาห์.....

ปัญหาที่ท่านพบในการทำกิจกรรมนี้ได้แก่ (ขีด ✓ เฉพาะ ข้อที่เป็นปัญหา) และโปรด
เขียนอธิบายข้างท้าย

- ☐ กิจกรรมทำได้ยาก
- ☐ กิจกรรมมากเกินไป
- ☐ กิจกรรมซับซ้อนเกินไป
- ☐ หาอุปกรณ์ในการทำกิจกรรมยาก
- ☐ ภาษาในคู่มือยากเกินไป
- ☐ ภาพในคู่มือไม่ช่วยให้เกิดความเข้าใจ
- ☐ เด็กไม่สนใจทำกิจกรรม

ปัญหาอื่น ๆ ที่พบคือ

.....

.....

สิ่งที่น่าสนใจที่ท่านพบเมื่อทำกิจกรรมนี้คือ

.....

.....

.....

ภาคผนวก จ.

แบบประเมินการใช้คู่มือ
พัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพ

แบบประเมินการใช้คู่มือพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพ

โปรดแสดงความคิดเห็นของท่านเกี่ยวกับคู่มือการพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพที่ท่านได้รับ
โดยขีด ✓ ในช่อง ☐ และกรอกรับข้อความในช่องว่างที่เว้นไว้ให้

☆☆☆☆☆☆☆☆

1. ท่านเริ่มใช้คู่มือเมื่อบุตรมีอายุเดือน จนถึงอายุ.....เดือน
2. บุตรของท่านคนนี้เป็นบุตรคนที่.....เพศ ☐ หญิง ☐ ชาย
3. ท่านคิดว่า คู่มือเล่มที่ท่านใช้ มีประโยชน์ ในการพัฒนาบุตรของท่านในด้านต่อไปนี้
อย่างน้อยเพียงใด
 - 3.1 ด้านการเจริญเติบโตทางร่างกาย (ขนาดของร่างกาย)

☐ มาก ☐ ค่อนข้างมาก ☐ ปานกลาง ☐ ค่อนข้างน้อย ☐ น้อย
 - 3.2 ด้านส่งเสริมสติปัญญา (ความฉลาด การรู้การคิด)

☐ มาก ☐ ค่อนข้างมาก ☐ ปานกลาง ☐ ค่อนข้างน้อย ☐ น้อย
 - 3.3 ด้านความเข้าใจภาษาที่พ่อแม่ใช้

☐ มาก ☐ ค่อนข้างมาก ☐ ปานกลาง ☐ ค่อนข้างน้อย ☐ น้อย
 - 3.4 ด้านการพูดของเด็ก (ช่างอ้อแอ้ หรือพยายามพูดคุย)

☐ มาก ☐ ค่อนข้างมาก ☐ ปานกลาง ☐ ค่อนข้างน้อย ☐ น้อย
 - 3.5 ด้านความสามารถของเด็กในการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัว

☐ มาก ☐ ค่อนข้างมาก ☐ ปานกลาง ☐ ค่อนข้างน้อย ☐ น้อย
 - 3.6 ด้านการแสดงอารมณ์ของเด็ก (ที่ไม่รุนแรงจนเกินไป)

☐ มาก ☐ ค่อนข้างมาก ☐ ปานกลาง ☐ ค่อนข้างน้อย ☐ น้อย
4. โดยรวม ๆ แล้ว เมื่อท่านทำตามคู่มือเล่มนี้แล้ว บุตรของท่านสามารถทำกิจกรรม

☐ เหล่านั้นได้มากนักน้อยเพียงใด

☐ ทำได้ทั้งหมดในครั้งแรก

☐ ทำได้เพียงบางส่วนในครั้งแรก

☐ ต้องทำซ้ำ ๆ 2 ครั้ง หรือมากกว่าจึงทำได้

5. โดยรวม ๆ แล้ว บุตรของท่านสนใจ กิจกรรมหรือสิ่งที่ท่านทำตามคู่มือเล่มนี้ มาก
น้อยเพียงใด

☐ มาก ☐ ค่อนข้างมาก ☐ ปานกลาง ☐ ค่อนข้างน้อย ☐ น้อย

6. ปัญหาของการใช้คู่มือเล่มนี้คือ (ขีด ✓ เฉพาะข้อที่เป็นปัญหา และกรณาริบาย
เพิ่มเติม)

ภาษาเข้าใจยาก เช่น

กิจกรรมท่านทำได้ยาก

หาอุปกรณ์ยาก

ปัญหาเรื่องรูปประกอบ

ข้อความที่ให้อ่านยาว (หรือมาก) ไป

ตัวหนังสือที่ใช้ไม่เหมาะสม คือ

7. ประโยชน์อื่น ๆ ของคู่มือเล่มนี้

.....

.....

.....

8. ปัญหาอื่น ๆ ที่พบคือ

.....

.....

9. ข้อเสนอแนะ หรือความเห็นอื่น ๆ

.....

.....

.....

ขอขอบคุณอย่างยิ่ง

สำหรับความสนใจและความร่วมมือของท่าน

คณะผู้จัดทำคู่มือฯ

แนวการดำเนินกิจกรรมกลุ่มย่อย

1. แนะนำตนเอง
2. สนทนา : จากการที่ท่านได้ทดลองใช้คู่มือพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพกับลูกแล้ว ท่านมีความรู้สึกอย่างไรบ้าง
ท่านมีความรู้สึกอย่างไรบ้าง
 - 2.1 อาจเริ่มต้นด้วยสิ่งที่พอใจก่อน (ประโยชน์ คุณค่า)
 - 2.2 ต่อไปเราจะคุยเกี่ยวกับสิ่งที่น่าจะช่วยกันปรับปรุงต่อไป ส่วนนี้มีความสำคัญที่สุดเพราะจะช่วยให้คุณผู้เขียนเห็นช่องทางการปรับปรุงหนังสือคู่มือให้ดีขึ้น ซึ่งจะเผยแพร่ใช้ประโยชน์ในวงกว้างต่อไป จึงขอได้ช่วยกันบอกรายละเอียดในเรื่องต่าง ๆ ที่ละกิจกรรม

กิจกรรมที่

- ☐ ยาก
- ☐ มากเกินไป
- ☐ ซับซ้อน
- ☐ หาสื่อและอุปกรณ์ยาก
- ☐ ภาษาที่ใช้ยาก
- ☐ ภาพในคู่มือ ทำให้งง
ไม่ช่วยให้เข้าใจ
น่าจะปรับปรุงภาพ
- ☐ เด็กไม่สนใจทำกิจกรรม

ปัญหาอื่น ๆ

.....

.....

.....

สรุปแนวการปรับปรุงหนังสือคู่มือพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพ

กิจกรรมที่ เรื่อง.....

ด้านต่าง ๆ ที่ควรปรับปรุงมีดังนี้

[] ยาก

[] มากเกินไป

[] ซ้ำซ้อน

[] สื่อและอุปกรณ์

[] ภาษาที่ใช้

[] ภาพในคู่มือ

[] ไม่ชัด

[] ทำให้งง

[] ขวนให้สงสัย

[] ทำให้เข้าใจ

[] ไม่จำเป็นต้องใช้ภาพ/ควรตัด/ลดลง

[] อื่น ๆ

[] เด็กไม่สนใจทำกิจกรรม

ปัญหาอื่น ๆ

ใบสมัคร

ชื่อผู้ปกครอง นาย นาง.....นามสกุล..... อายุ.....ปี
 ความสัมพันธ์กับเด็ก ☐ พ่อ ☐ แม่ ☐ ญาติ ☐ อื่น ๆ โปรดระบุ.....
 การศึกษา ระดับ..... สาขา.....
 บ้าน โทรศัพท์.....
 ที่ทำงาน..... โทรศัพท์.....
 ชื่อบุตร คช. ดญ. นามสกุล.....
 เกิดวันที่... เดือน..... 2538 อายุ.....เดือนวัน (นับถึง 12 พย.2538)

สมัครเข้าร่วมโครงการ

- กลุ่มที่ 1 ☐ เกิดระหว่าง 1 มกราคม - 28 กุมภาพันธ์ 2538
 กลุ่มที่ 2 ☐ เกิดระหว่าง 1 เมษายน - 30 พฤษภาคม 2538
 กลุ่มที่ 3 ☐ เกิดระหว่าง 1 กรกฎาคม - 30 สิงหาคม 2538
 กลุ่มที่ 4 ☐ เกิดระหว่าง 1 ตุลาคม - 31 พฤศจิกายน 2538

ข้าพเจ้ายินดีเข้าร่วมการประชุมตามที่ทางสถาบันฯ กำหนด ระหว่าง

8.30 - 12.00 น. ดังนี้

- ☐ ครั้งที่ 1 วันที่ 12 พฤศจิกายน 2538 เพื่อรับทราบแนวทางการพัฒนาเด็ก
☐ ครั้งที่ 2 วันที่ 14 มกราคม 2539 เพื่อฟังการอภิปรายและสนทนาสังสรรค์

ตารางการประชุมเชิงปฏิบัติการ
การพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพในสังคมยุคใหม่
วันอาทิตย์ที่ 12 พฤศจิกายน 2538
ณ ห้องประชุม ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพเขต 1 บางเขน

08.30 - 09.00 น.	ลงทะเบียน
09.00 - 10.30 น.	การอภิปรายเรื่อง “การพัฒนาเด็กรอบด้านในสังคมยุคใหม่” วิทยากร คือ แพทย์หญิงนันทา อ่วมกุล แพทย์หญิงวินัดดา ปิยะศิลป์ รองศาสตราจารย์ ดร.อารี พันธุ์มณี อาจารย์ ดร.วรนาท รักสกุลไทย ผู้ดำเนินการอภิปราย
10.30 - 10.45 น.	รับประทานอาหารว่าง
10.45 - 11.10 น.	ศึกษาวิดีโอเทปเรื่อง “พัฒนาการเด็ก”
11.10 - 11.30 น.	แนะนำการใช้คู่มือพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพ
11.30 - 12.00 น.	แบ่งกลุ่มศึกษาคู่มือและอภิปรายสรุป
12.00 น.	รับประทานอาหารกลางวันร่วมกัน

ตารางการประชุมเชิงปฏิบัติการ
“เลี้ยงลูกอย่างไรให้อยู่ในโลกอย่างมีความสุข”

วันอาทิตย์ที่ 4 กุมภาพันธ์ 2539

ณ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ ตรงข้ามอาคารสมเด็จพระเทพรัตนสุตาฯ

- 9.30 - 10.30 น. กล่าวต้อนรับ
 การอภิปรายในหัวข้อ “จะเลี้ยงลูกอย่างไรให้อยู่ในโลกอย่างมีความสุข” วิทยากร คือ
 คุณอภิญา เวชวิชัย บรรณาธิการวารสารรักลูก
 รศ.วันเพ็ญ พิศาลพงศ์ ผู้เชี่ยวชาญการพัฒนาเด็กปฐมวัย
 อาจารย์ ดร.วนาท์ รักสกุลไทย ผู้เชี่ยวชาญการพัฒนาเด็กปฐมวัย
- 10.30 - 10.45 น. พักรับประทานอาหารว่าง
- 10.45 - 12.00 น. กิจกรรมกลุ่มย่อย และประเมินคู่มือพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพ
- 12.00 - 13.00 น. รับประทานอาหารกลางวันร่วมกัน (คู่มือดีไอ)

